

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Nuorten elämäntaitojen kehittäminen: pilottikurssi ammattioppilaitoksessa

Niskanen, Satu
Ovaska, Jonna

2016 Laurea

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Yhdessä enemmän

Laurea-ammattikorkeakoulu

Nuorten elämäntaitojen kehittäminen: pilottikurssi ammattioppilaitoksessa

Niskanen Satu & Ovaska Jonna
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Helmikuu, 2016

Niskanen, Satu & Ovaska, Jonna

Nuorten elämäntaitojen kehittäminen: pilottikurssi ammattioppilaitoksessa

Vuosi 2016 Sivumäärä 65

Suomesta on hävinnyt viimeisen kymmenen vuoden aikana 450 000 peruskoulupohjaista työpaikkaa, joten toisen asteen opinnoilla on suuri merkitys. Useilla nuorilla on kuitenkin hankaluuksia suorittaa opintonsa loppuun ja päästä työelämään. Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää pilottihankkeen pohjalta hyvä toimintamalli, jota voidaan käyttää ennaltaehkäisevänä työmenetelmänä oppilaitoksissa. Kehittämishankkeen tarkoituksena oli tarkastella Helmi Liiketalousopistossa ensimmäistä kertaa järjestettyä elämäntaitokurssia ja arvioida kurssin onnistumista suhteessa sen tavoitteisiin. Kurssi järjestettiin syyslukukaudella 2015 kahdelle merkonomiopiskelijaryhmälle. Kohderymänä olivat keskimäärin 16-17-vuotiaat peruskoulupohjaiset nuoret. Opinnäytetyön työelämäkumppanina sekä elämäntaitokurssin kehittäjinä ja toteuttajina toimi oppilaitoksen kuraattori ja psykologi.

Opinnäytetyön keskeiset käsitteet ja viitekehys valikoitui elämäntaitokurssin tavoitteiden pohjalta. Kurssin tavoitteena oli muun muassa opiskelijoiden opiskelu- ja elämäntaitojen sekä uuden opiskelijahuoltolain painottaman yhteisöllisyyden lisääminen. Teoriapohjapohjassa tarkastellaan nuoruutta, elämäntaitojen kehittymistä nuoruudessa, keskeyttämistä toisen asteen ammattioppilaitoksissa, nuorten syrjäytymistä, yhteisöllisyyttä ja yhteisöllistä opiskelijahuoltolaisia. Opinnäytetyö on toimintakeskeinen ja sen perustana on tutkimuksellinen kehittämis-toiminta. Tiedonkeruun menetelminä käytettiin havainnointia, kyselylomakkeita ja SWOT-analyysia. Kyselylomakkeisiin vastasi yhteensä 40 opiskelijaa. Aineiston analysointi tehtiin tulosten vertailun, teemoittelun ja taulukoinnin avulla. Havaintojen sekä palautteen perusteella elämäntaitokurssi on hyödyllinen, mutta vaatii jatkokehittelyä.

Asiasanat: nuoret, elämäntaito, opintojen keskeyttäminen, tulevaisuus

Niskanen, Satu & Ovaska, Jonna

Young people's life skills development: a pilot course in a vocational school

Year 2016 Pages 65

In Finland during the last ten years 450 000 comprehensive school based work places have been lost, therefore vocational education is more and more important. However, many young people have problems completing their studies and starting to work. The objective of this thesis was to develop a good operational model based on a pilot project, to be used as a preventive working method at schools. The purpose of this development project was to study a life management course organized first time by Helmi Business & Travel College and evaluate the success of the course with relation to its goals. The course was arranged during the fall semester 2015 for two student groups studying a Vocational Qualification in Business and Administration. The target group were on average 16-17-years-old students with comprehensive school background. The working life partners in this thesis were the school welfare officer and psychologist, who also developed and implemented the life management course.

The key concepts and theoretical framework in this thesis consisted of young adults, life skills developing in youth, dropping out in vocational education, young people's social exclusion, communality and student and undergraduate welfare law. This thesis was executed by using action research method and its basis lies in development work based on research. The thesis applied the method of research based development. The data was collected through observation, inquiry forms questionnaires and SWOT-analysis. 40 students in all completed the inquiry forms questionnaires. The data analysis was carried out by comparing the results, finding themes and using tabulation. Based on the observations and feedbacks, the life management course is useful but requires further development.

Keywords: young people, art of living, dropping out, future

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Kehittämishankkeen toimintaympäristö ja toimijat	8
3	Kehittämishankkeen tietopohja	9
3.1	Nuoruus	9
3.2	Elämäntaitojen kehittyminen nuoruudessa.....	11
3.3	Keskeyttäminen toisen asteen ammattioppilaitoksissa.....	12
3.4	Nuorten syrjäytyminen	15
3.5	Yhteisöllisyys.....	17
3.6	Yhteisöllinen opiskelijahuoltolaki	18
4	Kehittämishankkeen metodologia.....	21
4.1	Kehittämistarpeen jäsentäminen.....	22
4.2	Tutkivan kehittämisen prosessi	23
4.3	Arvioinnin tiedonkeruu	23
4.3.1	Havainnointi.....	23
4.3.2	Kysely.....	24
4.3.3	SWOT-analyysi	24
5	Kehittämishanke ja sen eteneminen	25
5.1	Elämäntaitokurssin tietopohja.....	26
5.2	Kokoontumiskerrat	28
5.2.1	Oma ryhmä	28
5.2.2	Hyvä arki.....	29
5.2.3	Sosiaaliset suhteet	30
5.2.4	Tunteet.....	30
5.2.5	Oppiminen ja motivaatio	31
5.2.6	Mielen hyvinvointi.....	31
5.2.7	Arviointityöskentely	32
5.2.8	Lopetus.....	32
6	Kehittämishankkeen arviointi	32
6.1	Opiskelijoiden palaute elämäntaitokurssista.....	33
6.2	Opiskelijoiden henkilökohtaiset tulevaisuudennäkymät	37
6.3	Vetäjien arvioinnit kurssista	40
6.4	Havainnointi.....	41
7	Pohdinta	44
7.1	Eettisyys ja luotettavuus.....	44
7.2	Projektin onnistuminen	47
7.3	Kehittämisideat.....	50
	Lähteet	54

Liitteet..... 56

1 Johdanto

Tämän toimintakeskeisen opinnäytetyön tarkoituksena on tarkastella ja kehittää Helmi Liike-talousoipiston peruskoulupohjaisille opiskelijoille kehitettyä uutta elämäntaitokurssia, jonka suunnittelijoina ja toteuttajina toimivat oppilaitoksen kuraattori Mikko Ketvell ja psykologi Anna Ranta. Tarkastelemme kurssille valikoituneiden opiskelijoiden elämäntaitoja, motivaatiota ja tulevaisuudennäkymiä. Ymmärtääksemme kokonaisuutta selkeämmin, paneudumme nuoruuden kehitysvaiheisiin, toisen asteen opintojen keskeyttämisen syihin sekä nuorten syrjäytymiseen. Lisäksi kartoitamme yhteisöllisyyttä ja sen toteutumista muun muassa uuden opiskelijahuoltolain muutosten sekä opiskelijoiden antaman kirjallisen ja suullisen palautteen avulla.

Koulussa tapahtuvan työn tarkastelu on mielestämme tärkeää ja ajankohtaista, sillä uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki tuli voimaan 1.8.2014, ja esimerkiksi lain 7 §:ssä säädetään uudistetut kuraattorin pätevyysvaatimukset. Mikään koulutus ei valmista kuraattoriksi suoraan, mutta vain sosiaalityön pätevyys (sosiaalityöntekijä) ja ammattikorkeakoulutason sosiaalialan koulutus (sosionomi AMK) pätevöittää kuraattorin tehtäviin. (Mahkonen 2015, 84.) Uudistus on suhteellisen tuore, minkä vuoksi meitä alalle opiskelevina kiinnosti perehtyä syvemmin koulussa tehtävään työhön.

Ennaltaehkäisevän työn ensisijaisuutta on korostettu uudessa laissa (Mahkonen 2015, 85). Elämäntaitokurssi onkin kehitelty ennaltaehkäiseväksi työkaluksi vastaamaan opiskelijoiden tarpeisiin. Pohdimme tässä kehittämishankkeessa, voiko elämäntaitokurssin avulla todella vaikuttaa opiskelijoihin kurssin tavoitteiden mukaisesti. Analysoimme, missä muodossa kurssi olisi toimivin ja millaiseksi sitä olisi hyvä kehittää.

Nykyisessä yhteiskunnassa, josta jopa 450 000 peruskoulupohjaista työpaikkaa on hävinnyt, toisen asteen opinnoilla on suuri merkitys. Useilla nuorilla on kuitenkin vaikeuksia suorittaa opintonsa loppuun ja päästä työelämään. Keskeyttämiseen vaikuttavia syitä löytyy opiskelijoiden itsensä lisäksi myös oppimisympäristöistä. Nuorten on kuitenkin hankala ottaa ongelmiaan puheeksi, sillä paine yksin pärjäämiseen on suuri. Tästä syystä olisi tärkeää, että oppilaitosten ilmapiiri saataisiin rakennettua sen toimijoiden avulla turvallisemmaksi - sellaiseksi, jossa yksilöstä pidetään huolta, sen tarpeet tunnustetaan ja niihin pystytään vastaamaan. (Määttä, Kiiveri & Kairaluoma 2014, 69-70.)

Viimeisen tutkimuksen mukaan jopa 9,1 prosenttia ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoista keskeyttää kokonaan tutkintoon johtavan koulutuksen. Tutkittaessa toisen asteen suorittamiseen liittyviä ongelmia ja syitä niiden takana, nousi esiin opiskelijoiden puutteelliset opiskelutaidot. Merkittävin syy on kuitenkin motivaatio-ongelmat. Myös peruskoulun aikana kehitty-

neet ongelmat, kielteinen suhde kouluun, uupuminen, väärä ala ja oppimisvaikeudet ovat syitä opintojen keskeyttämiselle. (Määttä ym. 2014, 14,65.)

On huomionarvoista, että kuten Määttä ym. (2014, 70) kirjoittaa, monet keskeyttämiseen liittyvät syyt ovat ennaltaehkäistävissä ja niihin on mahdollista vaikuttaa. Keskittyminen tulisikin siirtää ongelmakeskeisestä ajattelusta ennaltaehkäisyn kehittämiseen. Sekä opiskelijoiden ongelmiin puuttuminen, opiskelijahuolto että ohjauspalvelut vaativat nykyistä tehokkaampaa otetta.

2 Kehittämishankkeen toimintaympäristö ja toimijat

Toteutimme kehittämishankkeemme Helsingin Malmilla sijaitsevassa Helmi Liiketalousopistossa, Helmessä. Helmi tarjoaa liiketalouden ja matkailualan perus- ja ammattitutkintoihin valmistavaa koulutusta. Toimintakeskeisen opinnäytetyömme kohderyhmänä toimi kaksi nuorten peruskoulupohjaisten merkonomilinjan opiskelijoiden koulutusryhmää.

Helmi Liiketalousopiston kuraattori ja psykologi kehittivät elämäntaitokurssin pääpiirteet eri työmenetelmien pohjalta. He suunnittelivat ja toteuttivat kurssin oman tieto-taitonsa pohjalta sekä Sami Määtän kirjoittaman Otetta opintoihin (2014) -kirjan innoittamana.

Elämäntaitokurssin pohjana toimi myös kuraattorin ja psykologin suorittamat Nyyti ry:n NYYTIN ELÄMÄNTAITOKURSSI® -ohjaajakoulutus sekä Harri Väisäsen restoratiivisten työmenetelmien koulutus.

Toinen meistä oli hankkeen aikana työelämän harjoittelussa Helmi Liiketalousopistossa koulukuraattorin ohjauksessa ja osallistui jokaiseen elämäntaitokurssin toteutuskertaan ohjaajan tai osallistujan roolissa. Hän myös osallistui joidenkin kertojen suunnitteluun ja ideointiin yhdessä oppilaitoksen kuraattorin ja psykologin kanssa. Toinen meistä pääsi seuraamaan ryhmien toimintaa kurssilla osallistumalla yhteensä viidelle kerralle, mukaan lukien viimeiset kerrat, joissa toteutimme kyselyt ja havainnoimme kurssilaisten suullisia palautteita elämäntaitokurssista.

Kehittämishankkeen kohderyhmänä olevat nuorista suurin osa oli 16-17-vuotiaita. Vanhin nuorista oli 25-vuotias. Ryhmiä oli kaksi ja kummassakin ryhmässä oli noin 30 oppilasta. Ryhmien opiskelijat aloittivat ammattiopintonsa syyslukukaudella 2015. Elämäntaitokurssin oppitunneille osallistui ryhmistä vaihdellen keskimäärin noin 20 oppilasta. Kurssin kohderyhmäksi valikoitui juuri peruskoulunsa päättäneet merkonomiopiskelijat, sillä esimerkiksi lukiopohjaisiin opiskelijoihin verrattuna vasta peruskoulunsa päättäneet nuoret ovat sen ikäisiä, että elämäntaidot ja opiskelutaidot eivät ole ehtineet kehittyä vielä yhtä hyvin vanhempiin opiskelijoihin verrattuna.

3 Kehittämishankkeen tietopohja

Opinnäytetyömme keskeiset käsitteet tulevat elämäntaitokurssin tavoitteiden pohjalta. Päädyimme valitsemaan tarkasteltavan ilmiön kannalta keskeisiä käsitteitä, joita ovat nuoruus, nuoruuden kehitysvaiheet, elämäntaitojen kehittyminen nuoruudessa, keskeyttäminen toisen asteen ammattioppilaitoksissa, nuorten syrjäytyminen, yhteisöllisyys ja yhteisöllinen opiskelijahuoltolaki.

Toiminnan suunnittelussa on tärkeää ottaa huomioon toiminnan kohteena olevien ikäjakauma. On tärkeää tarkastella nuoruuden kehitysvaiheita ja haasteita sekä ymmärtää, mitä nuoret käyvät läpi psykologisten ja fyysisten muutosten osalta. Edellä mainittujen käsitteiden pohjalta koottu teoria toimi apuna toimintamme käytännön toteutuksen suunnittelussa ja arviointilomakkeiden toteuttamisessa. Tulosten analysoinnin ja pohdinnan osalta on oleellista ymmärtää, miltä teoriapohjalta elämäntaitokurssi on kehitetty.

3.1 Nuoruus

Nuoruus voidaan jakaa kolmeen jaksoon, kuten Tony Dunderfelt kirjoittaa teoksessaan *Elämän-kaaripsykologia* (2011, 84). Ensimmäinen jakso on nuoruusiän varhaisvaihe, jolle oleellista on protestointi auktoriteetteja, kuten vanhempia vastaan, sekä uudet ystävyysuhteet saman ikäisten kanssa. Nuoruusiän varhaisvaiheeseen kuuluu varsinainen biologinen murrosikä. Näitä haasteita voidaan kuvata ihmissuhteiden kriisiksi, ja se asettuu ikävuosien 12-15 välille.

Toinen uusia haasteita ja tehtäviä asettava jakso on nuoruusiän keskivaihe 15-18-vuotiaana. Tähän identiteettikriisiin kuuluvat minäkokemuksen selkiintyminen, samaistumiset mihin ihmisiin, ihastumiset ja syvälliset ihmissuhteet sekä omien rajojen kokeilu. Nuoruusiän loppuvaihe 18-20-vuotiaana on ideologisen kriisin aikaa. Tälle jaksolle tyypillistä on itsenäistyminen ja oman elämän aloittaminen sekä oman aseman pohdiskelu ja löytäminen maailmassa eli seestyminen. (Dunderfelt 2011, 85.)

Nuoruudessa yksilöllisyys alkaa herätä voimakkaasti. Nuoren on suhteessa ympäröivään maailmaan opittava yhä tietoisemmin ohjaamaan omaa elämäänsä. Nuoruuteen, kuten muihinkin elämänvaiheisiin, kuuluvat omat erityiset kehitystehtävät. Näiden haasteiden kohtaaminen ja niistä selviytyminen mahdollistavat nuoren kehittymisen ja siirtymisen seuraavaan elämänvaiheeseen eli aikuisuuteen. Nuoruuden haasteita ovat muun muassa oman fyysisen ulkonäön hyväksyminen, oman ruumiin tarkoituksellisen käyttämisen oppiminen,

maskuliinisen tai feminiinisen roolin löytäminen itselle sekä kehittyneemmän suhteen saavuttaminen kumpaankin sukupuoleen. (Dunderfelt 2011, 85.)

Tunne-elämän osalta nuoruudessa haasteena on löytää itsenäisyys omiin vanhempiin ja muihin aikuisiin nähden. Nuoruudessa valmistaudutaan avioliittoon ja perhe-elämään. Ajankohtaiseksi haasteeksi tulee myös taloudellista asioista vastuun ottaminen. Nuoruuden tehtävänä on sosiaalisesti vastuullisen käyttäytymisen omaksuminen sekä moraalien, arvomaailman ja maailmankatsomuksen kehittäminen, jotka antavat suunnan oman elämän ohjaamiselle. (Dunderfelt 2011, 85.)

Biologisen murrosiän ohella ei tule unohtaa sisäisen psykologisen kehityksen roolia nuoruudessa. Tästä erimerkkinä on 15-vuotiaana siirtyminen Suomen lain mukaan rikkosoikeudelliseen vastuuseen. Laki perustuu nuoruuden sisäisten kehitystehtävien synnyttämiin muutoksiin, jotka liittyvät moraalien, vastuun ja yksilöllisyyden kehitykseen. Samoihin aikoihin kun seksuaalisuus kehittyy ja genitaalisia muutoksia tapahtuu, kehittyy kognitiivisen ajattelun kyky. Kognitiivisen ajattelun kyky mahdollistaa sen, että nuori oppii ymmärtämään loogisia ja abstraktisia ajatuskuvioita sekä käyttämään niitä. Tällöin siis matemaattisten, filosofisten ja teoreettisten ongelmanasettelujen käyttäminen mahdollistuu. Ihminen alkaa näiden formaalisten operaatioiden vaiheessa toimimaan ja elämään käsitteistä käsin. (Dunderfelt 2011, 86.)

Kun tietoisuus nuoruudessa kehittyy ja laajentuu, mahdollistuu ideaalien syntyminen. Ajatukset ja tavoitteet suuntautuvat kohti totuuden, kauneuden ja oikeamielisyyden ihanteita, jotka nuori löytää usein ulkoapäin. Nuoruuden itsetutkiskelun aikana yksilö asettaa itselle tavoitteita, jotka pohjaavat haluun tavoitella syntyneitä ideaaleja. Nuoruuteen kuuluu myös oman minäkuvan ja maailmankuvan etsiminen. Nuoruudessa sisäinen psyykinen maailma muuttuu sekä rakenteellisesti että toiminnallisesti hyvin paljon. Itsenäistymisen tuoma nuoruuden uhma, tunnevyöryt ja aggressiot näkyvät voimakkaana kitkana sisäisyyden kehitysvaiheita vasten. (Dunderfelt 2011, 87-88.)

Nuoret ohjaavat omaa elämäänsä ja kehitystään omien motivaatioiden ja tavoitteidensa pohjalta valitsemisissaan eri kehitysympäristöissä. Ohjaus tapahtuu iän tuoman ympäristön rajoitusten ja mahdollisuuksien sisällä. Nuori asettaa tiettyjä tavoitteita tulevaisuudelle sekä tietoisesti että tiedostamatta. Tavoitteiden asettamista ja päätöksentekoa pohjustaa nuoren tekemä omien motiivien ja kiinnostusten vertailu sen hetkisiin mahdollisuuksiin elämässä. Nuoren omien tavoitteiden asettamiseen, päätöksentekoon ja ylipäätensä tulevaisuuteen liittyvään ajatteluun vaikuttaa nuoren itsensä lisäksi myös ulkoiset tekijät. Näitä ulkoisia tekijöitä ovat muun muassa ystävät, koulukaverit, vanhemmat, opettajat ja media. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2014, 152-153.)

Nuorten käsitykset tulevaisuudesta ovat yleensä optimistisia ja kielteisten elämäntapojen arvellaankin tapahtuvan todennäköisemmin muille kuin itselle. Yksi tavallisimmista huolenaiheista nuoruudessa on koulumenestys. Nuoret ovat huolissaan muun muassa asioista, jotka liittyvät keskeisten kehitystehtävien ratkaisemiseen onnistuneesti. (Nurmi ym. 2014, 152,155.)

Nuoret mainitsevat yleensä elämäntavoitteikseen koulutuksen, ammatin ja perheen perustamisen sekä ihmissuhteisiin liittyviä teemoja, jotka vahvistavat käsitystä edellä mainituista nuoruuden ja varhaisaikuisuuden kehitystehtävistä. Identiteetin muodostumisen kannalta tärkeä tehtävä nuoruudessa on oman minän pohtiminen. Oman itsensä kehittäminen on myös yksi nuorten mainitsemista tavoitteista elämälle. (Nurmi ym. 2014, 153,155.)

Nuoruudessa tapahtuu siis monia isoja muutoksia, jotka vaikuttavat nuoren elämään suuresti ja muovaavat polkua tulevaisuuteen ja aikuisuuteen. Vaikka muutokset voivat näkyä ulospäin vanhempien ja auktoriteettien vastustamisena, tulisi nuorille tarjota riittävää tukea vastusteluista huolimatta. Jari Sinkkonen kirjoittaa teoksessaan Nuoruusikä (2010, 62) siitä, kuinka nuorta ei saisi jättää yksin hänelle pelkoa ja ahdistustakin aiheuttavien kysymysten kanssa. Sinkkonen muistuttaa kodin ulkopuolelta löytyvien aikuisten ammattilaisten tärkeästä asemasta toimia rohkaisijoina nuorelle, kun erilaiset kysymykset mietityttävät. Ammatillaiset ovat tärkeässä asemassa antaessaan asiallisia ja nuoren ajatusmaailmaa kyseenalaistavia vastauksia.

Koulutus, koulumenestys ja ammatti ovat isoja asioita nuoruudessa ja varhaisaikuisuudessa. Oppi-laitosten opiskelijahuoltoryhmän aikuiset voivat ammattitaidollaan vaikuttaa nuorten hyvinvointiin ratkaisevallakin tavalla, kunhan he ovat helposti lähestyttävissä ja valmiina antamaan tukea, neuvoja ja ohjausta nuoren niitä tarvitessa. Hyvät elämäntaidot ja kokemus oman elämän hallinnasta ovat omiaan tukemaan nuorta kohtaamaan näitä suuria nuoruuden muutoksia ja haasteita sekä tavoittelemaan tulevaisuuden haaveita.

3.2 Elämäntaitojen kehittyminen nuoruudessa

Sami Määtän, Leena Kiiverin ja Leila Kairaluoman (2014, 17-18) mukaan nuoruus on siirtymäaika lapsuudesta aikuisuuteen. Nuoruudessa tapahtuu kehitystä monella eri aspektilla, kuten fyysisessä kasvussa, lapsen ajattelun kehittymisessä ja sosiaalisissa tekijöissä. Nuori ei kuitenkaan ole ainoastaan ympäristötekijöiden ja fyysisen kasvunsa armoilla, vaan voi yhä enenevässä määrin vaikuttaa itse omaan kehitykseensä. Kaveripiiri, läheiset ihmissuhteet, koulutusvalinnat ja harrastukset antavat suuntaa nuoren elämälle ja luovat pohjaa tulevalle elämäntavalle. Monet rakenteelliset tekijät, kuten siirtyminen

alakoulusta yläkouluun ja peruskoulusta toiselle asteelle ovat tärkeitä nuorten kehityksessä. Myös nuoren omat valinnat ja ominaisuudet vaikuttavat myöhempään kehitykseen esimerkiksi siten, miten vanhemmat ja opettajat ohjaavat ja kasvattavat.

Korkea sosiaalisuus voi tuoda hyvän aseman uuden työpaikan markkinointitiimissä, kun koululuokassa temperamenttipiirre aiheuttaa yksinomaan harmaita hiuksia sekä opettajalle että opiskelutovereille, jotka yrittävät keskittyä opetukseen. Opiskelijoiden heikot sosiaaliset taidot vaikuttavat koko luokan ilmapiiriin etenkin tapauksissa, joissa heikkoihin sosiaalisiin taitoihin yhdistetään korkea sosiaalisuus, ihmisten seurassa viihtyminen. Keltikangas-Järvinen (2010, 17) tähdentää, että sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot ovat kaksi eri asiaa, vaikka ne sekoitetaankin helposti toisiinsa.

Sosiaalisuus on synnynnäinen temperamenttipiirre, joka kertoo ihmisen kiinnostuksesta toisten ihmisten seuraan. Seurallisuus kuvaisikin kirjoittajan mukaan sosiaalisuutta nykyistä ilmaisua paremmin. Sosiaaliset taidot taas tulevat oppimalla ja kuvaavat kykyä olla muiden ihmisten kanssa. Sosiaalisesti lahjakas ihminen voi olla kyvykäs mutta haluton olemaan muiden kanssa, ja sosiaalinen ihminen voi olla riippuvainen toisten seurasta, mutta kyvytön tulemaan heidän kanssaan toimeen. (Keltikangas-Järvinen 2010, 17.)

Sosiaalisuutta arvostetaan nyky maailmassa. Nykyajan käsitys sosiaalisesti taitavasta ihmisestä pitää sisällään kyvyn solmia kontaktia hyvin erilaisten ihmisten kanssa, keskustelemaan ja olemaan luonteva heidän seurassaan. Myös small talk ja verkostoituminen ovat päivän sanoja. Nämä ovat kuitenkin hyvin pintapuolisia suhteita, eikä varsinaisesti ihmissuhteita, joiden tulisi perustua emootioihin, viihtymiseen, turvallisuuteen ja luottamukseen. (Keltikangas-Järvinen 2010, 17.)

On ongelmallista, jos luokassa tai ryhmässä on useita sosiaalisia mutta heikoilla sosiaalisilla taidoilla varustettuja opiskelijoita. Toisaalta, sosiaalisuus merkitsee kiinnostusta muita kohtaan ja johtaa automaattisesti kontaktin hakuun. Tällöin opiskelija saa harjoiteltua sosiaalisia taitojaan monin verran enemmän kuin matalasti sosiaalinen nuori. Ohjaajalla tai opettajalla onkin mahdollisuus tarjota hyviä käyttäytymismalleja omalla esimerkillään sekä ohjata oikeaan suuntaan kehumalla hyvästä käytöksestä jatkuvan kielteisen palautteen antamisen sijaan.

3.3 Keskeyttäminen toisen asteen ammattioppilaitoksissa

Suomalaisten koulutustaso on ollut nousussa jo pitkään. Nuoret ovat pääosin hyvin koulutettuja ja kielitaitoisia ja pärjäävät kansainvälisissä koulutusvertailuissa erinomaisesti. Kääntöpuolena merkittävä osa nuorista lopettaa kouluttautumisen peruskoulun jälkeen, mikä lisää myöhemmän syrjäytymisen mahdollisuutta. (Määttä ym. 2014, 20.)

Suomi, muiden länsimaiden mukana, on uudenlaisen ongelman edessä: osa opiskelijoista ei pääse työelämään eikä suoriudu opinnoistaan. Peruskoulupohjaisia työpaikkoja on hävinnyt Suomesta noin 450 000, mikä tarkoittaa sitä, että nuorten olisi yhä tärkeämpää suorittaa toisen asteen tutkinto loppuun. Viimeisen tutkimuksen mukaan kuitenkin jopa 9,1 prosenttia ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoista keskeyttää kokonaan tutkintoon johtavan koulutuksen. (Määttä ym. 2014, 14.)

Viime vuosikymmenten aikana ammatillisten opintojen keskeyttämiseen on kiinnitetty erityistä huomiota. Keskeyttäminen maksaa yhteiskunnalle paljon, vähentää koulutuksen tehokkuutta ja hidastaa nuorten siirtymistä työmarkkinoille. Vaikka opintojen keskeyttäminen ei ole ilmiönä uusi, sitä tutkitaan tänä päivänä eri tavalla kuin esimerkiksi 1980-luvulla. Silloin keskeyttäminen nähtiin lähinnä menetettynä tuotannollisena panoksena, tänä päivänä asiaa tarkastellaan enemmän yksilötasolla - kuten sen riskin kautta, että opiskelija jää yhteiskunnan ulkolaidoille. (Määttä ym. 2014, 28.)

Tutkittaessa toisen asteen suorittamiseen liittyviä ongelmia ja syitä niiden takana, nousi esiin opiskelijoiden puutteelliset opiskelutaidot. Erityisesti matematiikassa taidot ovat heikot: jopa 20 prosenttia peruskoulun päättäneistä sai vuonna 2008 matematiikasta arvosanan 4 tai 5. Arvosanat kuvastavat sellaista taitotasoa, jolla ei pärjätä toisella asteella, ainakaan hyvin. (Määttä ym. 2014, 14.)

Oppilaitosten olisi kiinnitettävä erityistä huomiota ja panostaa eri moniammatillisten toimijoidensa kykyyn rakentaa turvallista ja huolta pitävää ilmapiiriä, tunnistaa yksilöllisiä tarpeita sekä lisätä avoimuutta. Huomionarvoista on, että moniin keskeyttämisen syihin on mahdollista vaikuttaa ennaltaehkäisevällä työllä. Tärkeää olisikin keskittyä ongelma-keskeisen ajattelun sijaan ennaltaehkäisyn kehittämiseen. (Määttä ym. 2014, 69-70.)

Määttä ym. (2014, 62-65) muistuttaa, että nykyajan nuorille on tyypillistä vaeltava elämäntapa, eikä koulun keskeyttäminen tarkoita automaattisesti yhteiskunnasta putoamista. On kuitenkin huolestuttavaa, että osalle nuorista tämä johtaa suoraan syrjäytymiskehitykseen, jossa elämänhallinnan ongelmat kasautuvat. Keskeyttäminen onkin monitahoinen ja kokonaisvaltainen ongelma, jota ratkotaan eri moniammatillisissa ja hallinnollisissa tahoissa yhdessä koulun kanssa. Nuoret ammattiin opiskelevat ovat joutuneet tekemään ammatinvalinnan kovin varhaisessa vaiheessa, eivätkä ole välttämättä riittävän tietoisia alavalinnastaan. Moni havaitseekin jo ensimmäisen vuoden aikana valinneensa väärän alan ja keskeyttää opinnot. Kriittinen kausi sijoittuu ensimmäiseen lukukauteen.

Liisa Keltikangas-Järvinen (2008, 156) tuo esille, että nuorten synnynnäiset temperamenttipiirteet selittävät rohkeimpien arvioiden mukaan jopa 40 % kouluarvosanoista, Suomessa julkaistun laajan tutkimuksenkin mukaan vähintään viidenneksen.

Temperamentti piirteet vaikuttavat arvosanoihin siltä osin, kuinka hyvin opiskelija kokee opetustyylin sopivan itselleen. Kun opiskelutyyli ei ole luonteva, se näkyy lahjakkaallakin opiskelijalla ensimmäiseksi muun muassa motivaation laskuna.

Koululaitos on pysynyt sen opiskelijoilta odottaman opiskelutyylin osalta muuttumattomana koko sen olemassaolon ajan. Uudistuksia on tietysti ollut, mutta ne ovat olleet lähinnä kosmeettisia. Koulu myös odottaa, että opiskelijan tulisi olla tietynlainen, eli kuinka hän reagoi ja vastaa opettajan opetukseen. Tätä kutsutaan "opetettavuudeksi", joka on eri asia kuin se, miten hyvin oppilas oppii. (Keltikangas-Järvinen 2008, 156-157.)

Opettajat antavat usein enemmän arvoa oppilaan opetettavuudelle kuin varsinaiselle osaamiselle, vaikka opettajan arvioima opetettavuus on lähes yksinomaan temperamentti piirteistä koostuvaa. Lisäksi esimerkiksi tuntiaktiivisuus ja osallistuminen ovat temperamentti piirteiden tulosta, ollen kuitenkin opetushallituksen mukaisia arvosanaan vaikuttavia asioita. (Keltikangas-Järvinen 2008, 157.)

Keltikangas-Järvinen (2008, 158) huomauttaa myös, että opettajien on tutkittu tulkitsevan esimerkiksi temperamenttiltaan intensiivisen ja impulsiivisen oppilaan muihin ikätovereihinsa nähden epäkypsäksi, motivoitumattomaksi, vähemmän lahjakkaaksi ja lapselliseksi, kun sen sijaan matalasti impulsiivinen ja intensiivinen opiskelija on harkitseva, älykäs, kypsä ja motivoitunut. Nämä temperamentti piirteet vaikuttavat myös arvosanoihin, vaikka eivät itsessään kerro opiskelijan kognitiivisista kyvyistä tai älykkydestä mitään.

Koulumaailmaan on sisäänrakennettu suuri määrä odotuksia siitä, kuinka opiskella ja oppia. Temperamentti piirteet, jotka saattavat näyttäytyä muussa elämässä hyvinä ominaisuuksina, voivat aiheuttaa ongelmia opiskelupolun aikana. Kun työelämässä, koulussa ja muussa elämässä odotukset ovat keskenään ristiriidassa, ei ole kumma, että ihmiset ovat ainakin osittain tästä syystä hukassa itsensä kanssa, eivätkä tiedä, millaisia heidän pitäisi olla. (Keltikangas-Järvinen 2008, 155-156) Esimerkiksi sinnikkyys temperamentti piirteenä tuo kiitosta opiskelijalle tilanteessa, jossa hän suorittaa läksynsä kunnialla loppuun. Sama sinnikkyys näyttää kuitenkin negatiivisena nuoren väitellessä vanhempiensa kanssa samasta asiasta kyllästymiseen saakka.

Myös sopeutuvuus temperamentti piirteenä vaikuttaa Keltikangas-Järvisen (2008, 99-101) mukaan nuoren koulumenestykseen. Hitaalle sopeutujalle, sekä lapselle että aikuiselle, jokainen muutos on ylimääräinen harmi - myös positiivinen muutos. Koulupäivät ovat

sisällöltään hyvin vaihtelevia, ja vaativat nuorelta paljon sopeutumista. Päivien jatkuvasti muuttuvan ohjelmatarjonnan lisäksi sopeutumisvaatimuksia tuottavat myös muut ihmiset, joiden työskentelytyyleihin on sopeuduttava. Aikuinen joutuu harvoin työskennellessään sopeutumaan kolmenkymmenen muun ihmisen työskentelyyn, sillä hän voi säädellä ympärillään tapahtuvia muutoksia paremmin. Opiskelija taas on muiden päätösten armoilla.

Keltikangas-Järvisen (2008, 99) mukaan muutoksen aiheuttamaa räsitusta opiskelijoille ei ole ihan ymmärretty. Koulupäivien vaihtelevuudesta kannetaan suurempaa huolta kuin muutosten aiheuttamista haitoista joillekin opiskelijoille. Vaikka mukautumiskykyä voikin kasvattaa ja se on jopa toivottavaa helpomman aikuisuuden nimissä, itse temperamentti ei kuitenkaan muutu ikinä. Tämä tarkoittaa sitä, että osa opiskelijoista käyttää kaiken kapasiteettinsa opiskeluun, kun osa joutuu käyttämään siitä osan sopeutumiseen.

3.4 Nuorten syrjäytyminen

Elämäntaitokurssin yhtenä tavoitteena on ehkäistä opintojen keskeyttämistä. Määttä ym. (2014, 22-23) mukaan Suomessa on arviolta noin 23 000-40 000 (4-6 %) syrjäytymisvaarassa olevaa 15-24-vuotiasta nuorta. Joidenkin selvitysten mukaan tämä luku on vielä suurempi. Nuorten syrjäytyminen on kasautuva ilmiö, joka voi tapahtua koulutuksen eri vaiheissa ja alkaa heti peruskoulun jälkeen. Ilmiö täydentyy myöhemmin erityisesti ammattikoulun ja ammattikorkeakoulun keskeyttäneistä, mutta myös lukion ja yliopiston keskeyttäneistä nuorista. Niillä nuorilla, jotka jäävät peruskoulutuksen ja työelämän ulkopuolelle, on myöhemmin elämässä ennusteena keskimääräistä heikompi työmarkkina-asema ja alhainen tulotaso.

Koulunkäynnin keskeyttämisellä ja syrjäytymisellä on selkeä sosiaalinen tausta, mikä on osoitettu jo aiemmissa tutkimuksissa myös ulkomailla. Pelkän perusasteen suorittaneiden nuorten vanhemmilla on usein itsellään vain perusasteen koulutus. Esimerkiksi oppilaiden syrjäytymisriski on suurempi ja todennäköisyys hakeutua toisen asteen koulutukseen matalampi kouluissa, joissa oppilaiden äitien koulutustaso on alhainen. Nuorista perusasteen koulutuksen saaneiden vanhempien pojat ovat vähiten kiinnostuneita kouluttautumaan. (Määttä ym. 2014, 23-24.)

Alhainen sosioekonominen asema ja vanhempien vähäinen koulutus voivat vaikuttaa monilla tavoin keskeyttämiseen. Esimerkiksi vanhempien välittämät koulutusta koskevat arvot, kyky tukea ja ohjata lasta koulussa, sekä lapsen vanhempiensa kanssa samankaltaiset piirteet, jotka johtivat vanhempien päättämisen alhaisempaan koulutukseen, voivat vaikuttaa osaltaan keskeyttämiseen. Suomalaisten nuorten syrjäytymisriskiin vaikuttaa myös perhemuoto. Yksinhuoltajaperheiden lapset ovat suuremmassa riskissä syrjäytyä kuin ydinperheissä

kasvaneet nuoret, mikä näyttää osittain selittyvän heikommasta koulussa pärjäämisestä. Tutkimusta asiasta on vähän, mutta yksinhuoltajaperheiden lasten suurempaa syrjäytymisriskiä voivat selittää useammatkin tekijät. (Määttä ym. 2014, 24.)

Poikien riski syrjäytyä on suurempi kuin tyttöjen, joten miehisen koulutus- ja uramallin puute voi tyypillisessä yksinhuoltajaperheessä heikentää poikien mahdollisuutta löytää itse sopivaa opiskelupaikkaa tai ammattia. Koulumenestys ja oppimisvaikeudet nuoruudessa voivat myös vaikuttaa myöhempään koulutusvalintoihin ja opintojen keskeyttämiseen. Aiemmin on havaittu, että huonosti koulussa menestyneet suomalaiset nuoret, jotka lisäksi kärsivät oppimisvaikeuksista, valitsevat tavallista useammin ammattikoulun tai eivät hakeudu ollenkaan toisen asteen koulutukseen. Samankaltaisia tuloksia ilmiöstä on nähtävissä myös ulkomaalaisissa tutkimuksissa. (Määttä ym. 2014, 24.)

Syrjäytymiseen vaikuttavat erilaiset psykologiset mekanismit. Syrjäytymiselle voi altistaa nuoren heikko motivaatio, kielteinen ajattelu ja toiminta sekä alhainen koulumenestys. Ne voivat muodostaa kielteisen ja itseään vahvistavan noidankehän. Nuoren kielteisille ajatuksille oppimista ja koulua kohtaan voivat altistaa oppimistilanteista ja oppimisvaikeuksista saatu kielteinen palaute. Epäonnistumisen pelko uusissa vaativissa tilanteissa sekä heikko oppimismotivaatio muodostavat edellä mainittuja kielteisiä ajatuksia. Tämän johdosta oppilas saattaa oppimistilanteissa keskittää huomionsa muihin asioihin eikä keskity itse opiskeluun, mikä taas entisestään lisää nuoren todennäköisyyttä epäonnistua. (Määttä ym. 2014, 24.)

Myös sosiaalinen tausta voi vaikuttaa nuoren koulua koskevaan ajatteluun ja luoda tätä kautta pohjaa opintojen keskeyttämiselle ja syrjäytymiselle. Esimerkiksi alhaisen koulutuksen saaneiden isien pojat ovat jo ensimmäisenä kouluvuotena vähemmän kiinnostuneita matematiikasta ja lukemisesta verrattuna muihin lapsiin. Myöhempää heikkoa koulumenestystä ja erilaista ongelmakäyttäytymistä taas ennustaa juuri vähäinen kiinnostus keskeisimpiin oppiaineisiin. (Määttä 2014, 15.)

Nuoret myös hakeutuvat helposti opiskelemaan ryhmiin, joiden jäsenet muistuttavat heitä itseään esimerkiksi koulumenestyksellisyydessä. Koulunkäyntiin kohdistuvan kielteisen ajattelun näkyminen ikätoveriryhmän muilla jäsenillä vahvistaa nuoren itsensä kielteisyyttä koulutusta kohtaan sekä käsitystä siitä, ettei koulutus ole tärkeää. Oppimistilanteiden välttely, epäonnistumistilanteiden ennakoinnit ja matala oppimismotivaatio liittyvät myös muihinkin ongelmiin. Näitä ovat sekä ulkoiset ongelmakäyttäytymiset, kuten levottomuus ja aggressiivisuus että sisäiset ongelmakäyttäytymiset, kuten ahdistuneisuus ja masennus. Ongelmakäyttäytyminen lisää entisestään nuoren syrjäytymisriskiä. (Määttä 2014, 15.)

Nuoren syrjäytymiseen voidaan kuitenkin puuttua syrjäytymisen etenemisen eri vaiheissa, kuten koulunkäynnin ja opiskelun eri vaiheissa oppilaitoksista käsin. Keskeisimmin tavat vaikuttaa valitaan sen mukaan, kuinka pitkälle syrjäytyminen on edennyt ja millaisia mahdollisuuksia toimia on sillä hetkellä tarjolla. Yleisiä ennaltaehkäisyn ja vaikuttamisen periaatteita toimia syrjäytyneiden nuorten kanssa ovat muun muassa vastoinkäymisiin varautuminen, sosiaalisten taitojen opettelu, kielteisten toiminta- ja ajattelutapojen purkaminen sekä koulutus- ja uratavoitteiden löytäminen. Tulevaisuuden vaihtoehtojen pohtiminen, sosiaalisen pääoman ja verkostojen löytäminen sekä onnistumiskokemusten luominen ja sitä kautta myönteisen ajattelun ja minäkäsityksen löytäminen toimivat myös esimerkkeinä työskentelyperiaatteista nuorten syrjäytymiseen vaikuttamiseksi. (Määttä 2014, 16.)

Merja Salomonin (2014, 17, 171-172) mukaan syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kohdalla on keskeistä huomioida vuorovaikutukseen, sosiaaliseen toimintaan, terveyteen ja psykologiseen elämänhallintaan liittyviä näkökulmia, jotka vaikuttavat nuorten ajankäyttöön ja arkirytmiongelmiin. Selkeä vuorokausirytmä ja unen merkitys nuoren syrjäytymistä ehkäisevinä tekijöinä ovat oleellisia. Myös nuoren verkostolla ja yhteisöllä on merkitystä syrjäytymisen käsitteessä. Myös Salomonin mukaan nuoren pelko, motivaation puute tai muu negatiivinen asenne voi olla syynä työhön tai koulutukseen hakeutumatta jättämiselle ja estää tätä kautta nuorta päätyvästä aktiivielämään.

3.5 Yhteisöllisyys

Yksi elämäntaitokurssin tavoitteista on yhteisöllisyyden toteuttaminen ja parantaminen sekä kurssitasolla että oppilaitoksessa ylipäätään. Hyvä koulu yhteisö tukee opiskelijoiden terveyttä ja hyvinvointia. Hyvässä yhteisössä toimiminen on mielekästä ja toimiva yhteistyö muiden oppilaiden ja opiskelijoiden sekä kouluhenkilökunnan auttaa opinnoissa etenemiseen. Laki oppilas- ja opiskelijahuollosta painottaa nykyään eritoten yhteisöllisyyttä koulussa, joten valitsimme yhteisöllisyyden oppilaitoksissa yhdeksi keskeisistä käsitteistä.

Yhteisöllä ja yhteisöllisyydellä voidaan tarkoittaa monia asioita. Liisa Raina ja Rauno Haapaniemi määrittelevät Yhteisöllinen pedagogia (2007, 34-35) teoksessaan yhteisön ja yhteisöllisyyden seuraavasti. Yhteisöä voidaan kuvata toiminnallisena kokonaisuutena, jossa yhteisön jäsenillä on yhteisesti ymmärrettyjä arvoja ja tavoitteita, joiden saavuttamiseksi yhteisön jäsenillä on yhteistä toimintaa. Yhteisöllisyys on ryhmän kehittyvä ominaisuus. Se syntyy yhteisön jäsenten välisestä vuorovaikutuksesta. Yhteisön jäsenet määrittelevät yhdessä rakenteet, joiden sisällä liitytään yhteen.

Yhteisyyden tunne syntyy siitä, kun yhteisön jäsenet ovat tietoisia heitä yhdistävästä asiasta. Johtajuus, työnjako, päätöksenteko- ja keskustelurakenteet mahdollistavat toiminnan

jäsentymisen ja vuorovaikutuksen jatkuvuuden. Yhteisöllisyys on kehittyvä ominaisuus, jonka tavoitteena on vuorovaikutuksen avulla kasvattaa ryhmän yhteistä tietoisuutta samalla, kun ryhmä pyrkii yhteisiin tavoitteisiin. Kun halutaan tietoisesti rakentaa toimiva yhteisö, on otettava huomioon, että yhteisöt koostuvat yleensä useista pienryhmistä, jotka ovat joko luonnollisesti tai tietoisesti rakennettuja. Suuren ryhmän dynamiikka on erilainen kuin pienryhmän. (Raina & Haapaniemi 2007, 34-35.)

Yhteisöllisyyttä ei ole autoritääriseen johtajuuteen alistuminen ja laumassa kasvaminen. Yhteisöllisyyteen kuuluu johtajuuden jakautuminen ryhmän jäsenten välille tasaisesti ja aktiivinen osallistuminen kokonaisuuden luomiseen. Nykyään halutaan kasvattaa jokaista yksilönä, joten yhteisöllisyyden ja yksilöllisyyden välinen tasapainon hallinta voi olla vaikeaa. Kuitenkin näitä kumpaakin, sekä yksilöllisyyttä että yhteisöllisyyttä tarvitaan tukemaan toisiaan. Yksilöt määrittävät ryhmän tulevaa laatua. Yhdessä oppiminen koulussa antaa mahdollisuuden peilata itseään yhteisön jäsenenä. (Raina & Haapaniemi 2007, 93-94.)

Yhteisössä on paljon tehtäviä, joiden laadullinen kehittäminen vaatii todellista yhteisöllistä kehittymistä. Tämä on yksi huomioon otettava asia tällä hetkellä, kun muutosta aktiivisempaan ammatilliseen vuorovaikutukseen on tapahtumassa. Kasvattajien hallussa tulisi olla monenlaisia vuorovaikutustaitoja, sillä asioita, joita ei itse osaa on hankala opettaa. Varsinkin sosiaalisten taitojen alueella jäljittely toimii erinomaisena oppimisen keinona. (Raina & Haapaniemi 2007, 155, 157.)

3.6 Yhteisöllinen opiskelijahuoltolaki

Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki toimii muun muassa pohjana opiskelijoiden ja oppilaiden hyvinvoinnin turvaamiseksi opintojen aikana. Laissa on otettu huomioon sekä yhteisöllinen että yksilökohtainen näkökulma opiskeluhuoltoon. Laki säättää vahvasti oppilaitoksen kuraattorin ja koulupsykologin tehtävistä ja toiminnasta sekä muun opiskeluhuollosta vastaavan henkilöstön toimenkuvista. Laki toimii oleellisena viitekehyksenä tarkasteltaessa elämäntaitokurssin tavoitteita ja toimintaa laajemmasta ja yhteiskunnallisesta perspektiivistä.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa säädetään opiskeluhuollon kokonaisuudesta sekä järjestämisvastuusta esiopetuksen ja perusopetuksen sekä nuorten ammatillisen ja lukiokoulutuksen opiskeluhuollosta. Lain tarkoituksina on edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä, hyvinvointia ja osallisuutta sekä ehkäistä ongelmien syntymistä ja turvata varhainen tuki sitä tarvitseville. Laki tuli voimaan 1.8.2014. (Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki 1287/2013.)

Oppilas- ja opiskeluhoitolain tarkoituksena on myös opiskeluympäristön terveellisyyden, turvallisuuden ja yhteisön hyvinvoinnin sekä yhteisöllisen toiminnan, ja kodin ja oppilaitoksen välisen yhteistyön edistäminen. Yhteisöllinen opiskeluhoito nähdään laissa ensisijaisena toimintamuotona, mutta myös yksilökohtaisen opiskeluhoollon palveluista, monialaisen työn toteuttamisesta ja kirjaamisesta sekä tietosuojakäytänteistä on säädetty yksityiskohtaisesti. Tarkoituksena on myös turvata opiskeluhoitopalveluiden yhdenvertainen saatavuus ja laatu, sekä vahvistaa monialaista yhteistyötä ja toiminnallista kokonaisuutta opiskeluhoollon toteuttamisessa ja johtamisessa. (Oppilas- ja opiskeluhoitolaki 1287/2013.)

Mitä opiskeluhoollolla sitten tarkoitetaan? Oppilas- ja opiskeluhoitolaki määrittelee opiskeluhoollolla tarkoitettavan "opiskelijan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa oppilaitosyhteisössä". Siihen sisältyvät opiskeluhoito sekä opiskeluhoollon palvelut, jotka toteutetaan koulutuksen järjestäjän hyväksymään opetussuunnitelman mukaisesti. Opiskeluhoollon palveluihin kuuluvat psykologi- ja kuraattoripalvelut yhdessä koulu- ja terveydenhuollon palveluiden kanssa. (Oppilas- ja opiskeluhoitolaki 1287/2013.)

Ensisijaisena opiskeluhoitoa toteutetaan yhteisöllisenä opiskeluhoitona, joka on ennaltaehkäisevää ja koko oppilasyhteisöä tukevaa, ja sitä toteuttavat kaikki opiskeluhoollon toimijat. Oppilas- ja opiskeluhoitolaissa yhteisöllinen opiskelijahuolto on toimintakulttuuria ja toimia, joilla pyritään edistämään koko oppilaitosyhteisössä opiskelijoiden terveyttä, hyvinvointia, oppimista, vuorovaikutusta, osallisuutta, sosiaalista vastuuta, opiskeluympäristön terveellisyyttä, esteettömyyttä ja turvallisuutta toimintakulttuurissa. (Oppilas- ja opiskeluhoitolaki 1287/2013.)

Psykologi- ja kuraattoripalveluilla pyritään muun muassa edistämään koulu- ja opiskeluyhteisön hyvinvointia, mikä tapahtuu opiskeluhoollon psykologin ja kuraattorin antaman opiskelun ja koulunkäynnin tuen sekä ohjauksen avulla. Tarkoituksena on myös ohjauksen ja tuen avulla edistää yhteistyötä opiskelijoiden perheiden ja muun lähipiirin kanssa, sekä tukea opiskelijoiden sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia, oppimista ja hyvinvointia. (Oppilas- ja opiskeluhoitolaki 1287/2013.)

Yksilökohtaisen opiskelijahuollon toteuttamiseen kuuluu opiskelijan oikeus saada opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalveluja. Mahdollisuus henkilökohtaiseen keskusteluun opiskeluhoollon psykologin tai kuraattorin kanssa on järjestettävä opiskelijalle lain mukaan viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä tai opiskelijan pyynnön jälkeen, sekä kiireellisessä tapauksessa samana tai seuraavana työpäivänä. (Oppilas- ja opiskeluhoitolaki 1287/2013.)

Oppilaitoksen tai opiskeluhuollon työntekijän on otettava välittömästi yhteyttä opiskeluhuollon psykologiin tai kuraattoriin yhdessä opiskelijan kanssa ja annettava tiedossa olevat tarvittavat tiedot psykologille tai kuraattorille tilanteessa, jossa työntekijä arvioi opiskelijan tarvitsevan palveluita. Työntekijän voi havaita opiskelijan tarvitsevan näitä palveluja esimerkiksi psyykkisten tai sosiaalisten vaikeuksien, tai opiskeluvaikeuksien ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. (Oppilas- ja opiskeluhoitolaki 1287/2013.)

Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolan muuttamisesta tuli voimaan 1.1.2015. Muutokset koskivat järjestämistä, yksittäistä opiskelijaa koskevan opiskeluhoitoasian käsittelyä sekä opiskeluhoollon kertomusta. Psykologi- ja kuraattoripalveluiden järjestämisestä alueella sijaitseville oppilaitosten opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta vastaa oppilaitoksen sijaintikunta. Sijaintikunnan tulee järjestää psykologi- ja kuraattoripalveluja myös tarvittaessa yksityisen tai valtion järjestämän koulutuksen opiskelijoille. (Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta L 1409/2014.)

Opiskeluyhteisöllä on merkittävä rooli yksittäisen oppilaan tai opiskelijan mahdollisuuksille oppia omien kykyjensä mukaisesti opiskeluympäristön ohella. Niillä on myös iso vaikutus opiskelijoiden ja oppilaiden terveyteen sekä hyvinvointiin. Oppilaiden ja opiskelijoiden terveeseen kasvuun ja kehitykseen sekä opiskelukykyyn ja muuhun hyvinvointiin vaikuttaa oleellisina tekijöinä hyvinvoiva opiskeluyhteisö yhdessä turvallisen ja terveellisen opiskeluympäristön kanssa. (Hietanen-Peltola & Korpilahti 2015, 7.)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa säädetään yhteisöllisestä opiskelija-huollosta. Tarkoituksena on tuoda opiskeluympäristön ja yhteisön hyvinvoinnin koko oppilaitoshenkilöstön huolehdittavaksi. Joka oppilaitoksessa on oma opiskeluhoito-ryhmä, jonka tehtävänä on vastata yhteisöllisestä opiskeluhoollosta oppilaitoksessa. Toisin sanoen opiskeluhoitoryhmä vastaa toimista ja toimintakulttuurista, joilla pyritään edistämään muun muassa oppilaitoksen ympäristön terveellisyttä ja turvallisuutta sekä henkilöstön ja opiskelijoiden esteettömyyttä ja hyvinvointia. (Hietanen-Peltola & Korpilahti 2015, 7.)

Yhteisöllisyyttä ja toimintakulttuuria edistävät toimintatavat rakentuvat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Oppilaitoksessa on oma sosiaalinen ympäristönsä, joka koostuu erilaisista vuorovaikutussuhteista. Näitä vuorovaikutussuhteita ovat oppilaiden ja opiskelijoiden keskinäiset suhteet, henkilöstön keskinäiset suhteet sekä suhteet oppilaiden tai opiskelijoiden ja henkilöstön välillä. Myös yhteistyö huoltajien sekä kaikki erilainen yhteistyö oppilaitoksen ulkopuolella toimivien moniammatillisten tahojen kanssa sisältyy oppilaitoksen sosiaaliseen ympäristöön. Hyvinvoiva yhteisö on monella tapaa tärkeä. Hyvinvoiva yhteisö tarjoaa tarpeen mukaan tukea yksilön jo olemassa olevien vahuuksien tukemiseen ja sitä kautta edistää jäsentensä hyvinvointia ja terveyttä. (Hietanen-Peltola & Korpilahti 2015, 32.)

Oppilaiden ja henkilöstön näkökulmasta on tärkeää ehkäistä kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa sekä kiinnitettävä huomiota niiden tunnistamiseen. Lisäksi tärkeää on huomioida varsinkin se, kuinka eri muodoissa kiusaamista, väkivaltaa ja häirintää voi esiintyä. Kiusaaminen, häirintä ja väkivalta eivät kuulu hyvinvoivaan yhteisöön ja niiden ehkäisemiseksi tulee oppilaitoksilla olla toimintamallit ja -ohjeet. Tiedetään, että myös opettajien työhyvinvointi vaikuttaa oppilasyhteisön hyvinvointiin. Oppilaiden ja opiskelijoiden masennusoireita ja psyko-somaattisia vaivoja havaitaan hyvän työilmapiirin oppilaitoksia todennäköisemmin oppilaitoksissa, joissa työilmapiiri on huono. Myös luvattomat poissaolot ovat yleisimpiä oppilaitoksissa, joissa opettajien luottamus koetaan heikoksi tai heillä ei ole selkeitä tavoitteita, jotka olisi yhteisesti hyväksytty yhteisössä. (Hietanen-Peltola & Korpilahti 2015, 34.)

Yksilökohtaista opiskeluhoitoa voidaan tarvittaessa toteuttaa moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä, jos oppilas tai opiskelija tai hänen huoltajansa on siihen suostuvainen. Työskentelyssä voi olla mukana opiskeluhoitopalvelujen henkilöstöä ja muita asiantuntijoita sekä opettajia tarpeen ja suostumuksen mukaan. Myös yksilökohtainen opiskeluhoitotyö edistää koko oppilasyhteisön turvallisuutta ja hyvinvointia, sillä esimerkiksi yksittäisistä oppilaista ja opiskelijoista aiheutuvia hyvinvointi- ja turvallisuusriskejä, kuten väkivaltaa, aggressiivista käytöstä ja vuorovaikutusongelmia, voidaan ehkäistä ja vähentää ohjaamalla oppilas tai opiskelija hoitoon ajoissa ja tarjoamalla tukea. Kiusaamisen vastaisen työn ohella myös kriisityö sisältyy yhteisön hyvinvointityöhön. (Hietanen-Peltola & Korpilahti 2015, 59, 78.)

Psykologit ja kuraattorit tekevät yhteistyötä oppilaitosyhteisön sisällä sekä ulkopuolisten yhteistyötahojen, kuten lastensuojelun, perheneuvolan tai erikoissairaanhoidon kanssa. Heillä on oman alansa asiantuntijoina laaja ymmärrys erilaisten yhteisöllisten ja yksilöllisten ongelmien syistä ja taustatekijöistä. Psykologit ja kuraattorit osallistuvat oppilaitoksen opiskeluhoitotyöhön ja sen erilaisten toimintamallien kehittämiseen. He ovat tärkeitä toimijoita yhteisöllisen opiskeluhoillon toteuttamisessa. Yhteisölliset toimintatavat ja rakenteet, hyvät vuorovaikutussuhteet, opetussisällöt ja opetusmenetelmät, jotka lisäävät hyvinvointia, sekä yhteistyön ja osallisuuden kulttuuri ovat osatekijöitä yhteisöllisyydessä. Muun muassa niiden kehittämisessä opiskeluhoillon asiantuntijoilla on tärkeä rooli. (Hietanen-Peltola & Korpilahti 2015, 78.)

4 Kehittämishankkeen metodologia

Tutkimusmenetelmän tai tutkimusotteen perusteella valitulla menetelmällä kerätään tutkimusmateriaalia eli aineistoa. Aineiston käsittelyssä ja analysoinnissa tarvitaan tutkimusmene-

telmää. Toisin sanoen analyysimenetelmät ovat oikeastaan tutkimusmenetelmiä. Saman aiheiston analysointiin voidaan käyttää useita tutkimusmenetelmiä. Menetelmät eli metodologiat voidaan karkeasti jaotella kahteen tutkimusotteeseen: kvantitatiiviseen eli määrälliseen ja kvalitatiiviseen eli laadulliseen. (Kananen 2014, 20.)

Se minkälaista tietoa etsitään ja keneltä tai mistä sitä etsitään, ohjaa menetelmän valintaa. Kehittämistoiminnassa lähtökohta on usein käytännöllisempi verrattuna tutkimusmenetelmänä käytettyjen tutkimusongelmien ratkaisuun. Kehittämismenetelmät pohjaavat yleensä ajatuksen siitä, että kyseisellä menetelmällä aikaansaadaan tavoiteltuja tuloksia. Kehittämisvälineitä voidaan jakaa muun muassa sen mukaan, pyritäänkö niillä arvioimaan tavoitteiden saavuttamista, selvittämään kehittämisen tarvetta vai ylläpitämään kehittämiseen liittyviä sosiaalisia prosesseja. Osa menetelmistä kohdistuu myös idean kehittämiseen tai jalostamiseen. Kehittämistoiminnan keskeinen osatekijä on kysymys kehittämisen intressistä, eli kenen näkökulmasta kehittäminen perustellaan. (Toikko & Rantanen 2009, 18-19.)

Kehittämistoimintaa voidaan perustella ulkoisten tekijöiden lisäksi sisäisillä tekijöillä. Sisäisillä tekijöillä perusteltaessa kehittäminen etenee usein tutkija-kehittäjän suuntautumisen varassa. Tutkija-kehittäjä perustelee hankkeita esimerkiksi ylemmillä yhteiskunnallisilla perusteilla. Kehittämisen perusteena voidaan käyttää olemassa olevia haasteita, visioita, jännitteitä ja ristiriitoja. (Toikko & Rantanen 2009, 18.)

Toimintakeskeisen opinnäytetyömme perustana on tutkimuksellinen kehittämistoiminta, jonka tarkoituksena on kehittää hyvä toimintamalli. Tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa on kyse perustellun tiedon tuottamisesta samalla, kun tavoitellaan konkreettista muutosta. Tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa kuvataan yhteyttä tutkimuksen ja kehittämistoiminnan välillä, ja se kohdentuu näiden kahden rajapintaan. (Toikko & Rantanen 2009, 21,23.)

4.1 Kehittämistarpeen jäsentäminen

Kehittämisellä pyritään johonkin aikaisempia toimintatapoja- ja rakenteita parempaan ja tehokkaampaan. Yksi keskeinen kehittämisen elementti on tavoitteellisuus. Lähtökohtana kehittämistoiminnalle voi olla näkyä jostakin uudesta tai ongelmat nykyisessä toiminnassa ja tilanteessa. Tavoitteellisuuteen sisältyy ajatus muutoksesta, jonka suunta on menneestä kohti tulevaa. Muutoksessa asiantilat voivat tapahtua määrällisesti, laadullisesti tai rakenteellisesti. Kehittämistoiminnalla voidaan tavoitella muun muassa muutosta työnteon tavassa tai menetelmissä, ja uusien työvälineiden käyttöönottoa voidaan hakea koulutusten kautta. Toisaalta kehittämistoiminta voidaan suunnata myös yksilöllisellä tasolla työntekijöihin ja heidän ammatilliseen osaamiseen. (Toikko & Rantanen 2009, 16.)

4.2 Tutkivan kehittämisen prosessi

Yhtenä tehtävänä kehittämistoiminnan arvioinnissa on kehittämistoiminnan prosessin suunnittaminen, eli sellaisen tiedon tuottaminen, jonka avulla on mahdollista ohjata kehittämissprosessia. Arvioinnissa tarkastellaan kehittämisen perustelun, organisoinnin ja toteutuksen painoarvoa. Tällainen prosessiarviointi tuo näkyväksi kehittämissprosessin eri näkökulmia, erilaisia oppimisprosesseja sekä onnistumisia ja epäonnistumisia. Arvioinnin tehtävänä on myös tuottaa uutta tietoa kehitettävästä asiasta ja pelkistetyimmillään arvioinnin yhteydessä analysoidaan sitä, onko kehittäminen saavuttanut tavoitteitaan. (Toikko & Rantanen 2009, 61.)

Kehittämissprosessimme muotoutui spagettimaiseksi, joka tarkoittaa, että prosessi etenee osin katkollisesti ja reagoi aina muun muassa konkreettiseen toimintaan. Tällöin kehittämissprosessi määritellään tilannekohtaisesti esimerkiksi projektiryhmän parissa ja prosessi muotoutuu avoimesti ja vapaasti. Prosessi muistuttaa olemukseltaan lähinnä spagettikasaa. Spagettimaisen prosessin ydin on dialogisuus ja prosessissa korostuu kriittisen vuorovaikutuksen merkitys. Kehittämissprosessi edellyttääkin sosiaalista prosessia, jossa voi olla mukana useita eri tahoja. (Toikko & Rantanen 2009, 71-71.)

4.3 Arvioinnin tiedonkeruu

4.3.1 Havainnointi

Havainnointi kertoo, mitä tapahtuu todellisessa elämässä ja maailmassa, sillä se välttää keinotekoisuuden, joka on monien muiden menetelmien rasiitteena. Havainnoinnin avulla kerätään tietoa siitä, toimivatko ihmiset kuten sanovat toimivansa. Menetelmää on kritisoitu siitä, että se saattaa häiritä ja jopa muuttaa luonnollisen tilanteen kulkua. Haittana voi olla myös se, että havainnoija saattaa kiintyä tutkittavaan ryhmään tai tilanteeseen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 212-213) Otamme asian huomioon tarkastellessamme opinnäytetyömme luotettavuutta.

Havainnointi voi olla joko todella systemaattista ja tarkasti jäseneltyä, tai täysin vapaata ja luonnolliseen toimintaan mukautunutta. Tarkkailija voi olla joko tarkkailtavan ryhmän jäsen tai kokonaan ulkopuolinen. Näiden pohjalta syntyvät kaksi havainnoinnin lajia ja nimitystä, jotka ovat systemaattinen havainnointi tai osallistuva havainnointi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 214) Kehittämissprosessissamme havainnointi oli osallistuvaa, sillä toinen meistä osallistui lähes kaikille kurssin tunneille.

Toimintatutkijan yksi tärkeimpiä menetelmiä tiedonkeruuseen on osallistuva havainnointi. Osallistuvalla havainnoilla on tavoitteena ymmärtää ja kuvata analyttisesti tutkimuskohdet-

ta. Toimintatutkija on kentällä samanaikaisesti sekä osallinen että ulkopuolinen, ja osallistuminen aste vaihtelee eri vaiheissa tutkimusta. (Heikkinen, Rovio & Syrjälä 2008, 104-106.)

Osallistuvassa tutkimuksessa tutkija osallistuu tutkittavien ehdolla heidän toimintaansa. Tutkija pyrkii usein pääsemään ryhmän jäseneksi muutenkin kuin fyysisesti, ja tutkija pyrkii astumaan heidän kulttuuriseen ja symboliseen maailmaansa, kuten esimerkiksi kielenkäyttöön. Tärkeää on, että tutkija pitää erillään havainnot ja omat tulkintansa näistä havainnoista. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 216-217.)

4.3.2 Kysely

Toimintatutkimuksessa voidaan hyödyntää myös määrällistä aineistoa, kuten kyselylomakkeella kerättyä aineistoa. (Heikkinen, Rovio & Syrjälä 2008, 104) Opinnäytetyössämme kartoitamme elämäntaitokurssin tavoitteita kurssille osallistuville nuorille tekemämme kyselyn avulla. Kyselyn toteutimme kurssin viimeisillä kerroilla. Kartoitamme nuorten tulevaisuuden näkymiä Näkymiä verannalta -korttisarjan avulla tekemillämme kysymyksillä. Nuorten tulevaisuudenodotuksia voi tarkastella suhteessa opiskelumotivaatioon ja elämäntaitoihin.

Kyselyä tehdessä olemme ottaneet huomioon kurssilaisten ikäjakauman ja peruskoulupohjan, sekä ne piirteet, jotka kurssilla ovat nousseet havaintojen pohjalta esille nuorista ryhmätasolla. Kysymykset on suunnattu kohderyhmälle, jotta vastaukset olisivat mahdollisimman todennukaiset.

4.3.3 SWOT-analyysi

SWOT-analyysin ideana on luoda tilannearvioita suunnitelmien ja päätöksenteon perusteiksi. Sen avulla voidaan tarkastella ulkopuolisia voimia ja sisäisiä tekijöitä. SWOT-analyysin nimi tulee englanninkielisistä sanoista strengths (vahvuudet), weaknesses (heikkoudet), opportunities (mahdollisuudet) ja threats (uhat). (Viitala & Jylhä 2013, 49) Käytimme opinnäytetyössämme SWOT-analyysia kurssin onnistumisen tarkastelemisen tukena. Kumpikin kehittäjä sekä toinen meistä tekijöistä teki SWOT-analyysin kurssin päätyttyä.

SWOT-analyysin kohteena voi olla oma toiminta koko laajuudessaan, oman toiminnan asema tai kilpailukyky. Tärkeää on rajata se, mitä arvioidaan, jotta saadaan vertailukelpoisia tuloksia. Analyysijä voi tehdä yksilötyönä, jonka jälkeen näkemykset ja tulokset kootaan pienryhmässä yhteen. (Lindroos & Lohivesi 2010, 219.)

SWOT-analyysin tuloksena huomataan usein, että asiat saattavat olla samaan aikaan sekä vahvuuksia, uhkia, heikkouksia että mahdollisuuksia. Arviointi on subjektiivista, mikä tekee edel-

lä mainitusta tilanteesta luonnollisen. Joku voi esimerkiksi nähdä jossain asiassa mahdollisuuden, kun toinen kokee saman asian uhkana. (Lindroos & Lohivesi 2010, 219.)

Kun analyysi on tehty ja siitä keskusteltu, voidaan sen pohjalta tehdä päätelmiä, miten vahvuuksia voidaan käyttää hyväksi, miten heikkoudet muutetaan vahvuuksiksi, miten tulevaisuuden mahdollisuuksia hyödynnetään ja kuinka uhat vältetään. Tuloksena on johtopäätelmä siitä, miten edetä jatkossa. (Lindroos & Lohivesi 2010, 220.)

Analyysiä ei tulisi jättää vain tulosten kirjaamisen asteelle, vaan siitä olisi edettävä johtopäätöksiin. Jos esimerkiksi tunnistetaan vahvuudet ja tarjolla olisi mahdollisuuksia, on luontevaa edetä vahvuuksien voimalla. Tai kun heikkouksia ja ympäristön uhkia vertaillaan keskenään, opitaan tunnistamaan ja varomaan sudenkuoppia. SWOT-analyysin avulla on mahdollista ohjata fokusta oikeisiin asioihin. (Viitala & Jylhä 2013, 50.)

5 Kehittämishanke ja sen eteneminen

Opinnäytetyötä ja sen aihetta joulukuussa 2014 ensimmäisen kerran pohtiessamme kumpikin mainitsi kiinnostusta nuorten ongelmien ja koulukuraattorin työnkuvan tarkastelemiseen. Meille oli tärkeää, että opinnäytetyö hyödyttäisi itsemme lisäksi myös työelämää ja tulisi todelliseen tarpeeseen. Toisen asteen ammattioppilaitoksiin liittyviä tutkimuksia ei ole juuri tehty - etenkin kuraattorityön näkökulmasta - mistä syystä päätimme tehdä sellaisen itse.

Ottaessamme yhteyttä Helsingin toisen asteen oppilaitosten koordinoivaan kuraattoriin, hän tuki ajatuksiamme ja keksi heti monta ideaa, joita voisimme hyödyntää opinnäytetyössämme. Tapaamisen jälkeen meille oli selvää, että juuri ammattioppilaitosten ongelmien sekä uuden yhteisöllisyyttä vaativan opiskelijahuoltolain tarkasteleminen hyödyttäisi sekä työelämää että meitä kahta. Toinen opinnäytetyön tekijöistä aloitti elokuussa 2015 työharjoittelussa Helmi Liiketalousopistossa, ja erään ennen harjoittelua tapahtuneen loppukeväisen tapaamisen yhteydessä heräsi ajatus samassa oppilaitoksessa järjestettävän uuden elämäntaitokurssin tarkastelemisesta harjoittelun ohessa. Sovimme koulun kuraattorin kanssa, että harjoitteluun tuleva opinnäytetyön tekijä tulisi ennen syyslukukautta järjestettyyn elämäntaitokurssiin liittyvään suunnittelupalaveriin ja tutustuisi sitä kautta aiheeseen ja sen tutkimisen mahdollisuuksiin.

Ennen syyslukukauden alkua kurssin kehittelijät kokoontuivat ja suunnittelivat yhdessä ryhmän kantavia teemoja ja kurssin runkoa. Sovittiin, että jokaista tuntia varten tavataan lähemmin sovittuna ajankohtana ja pohditaan tarkempia yksityiskohtia kunkin tunnin etenemisestä. Jos esimerkiksi edellinen tunti meni erityisen hyvin tai huonosti, oli mahdollista tehdä

muutoksia aiemmin suunniteltuun kurssirunkoon. Hankkeen prosessia analysoimme tarkemmin kappaleessa 6, ”Kehittämishankkeen arviointi”.

Kurssille valikoitui kaksi merkonomilinjaista luokkaa, joille pidettiin tunnit kerran viikossa. Elämäntaitokurssi järjestettiin siis kahdesti viikossa yhden lukukauden, eli kahdeksan viikon ajan. Kurssille valittujen luokkien kriteerinä oli se, että opiskelijat olisivat peruskoulupohjaisia nuoria, muuten ne valikoituivat sattumanvaraisesti.

Elämäntaitokurssin keskeiset lähtökohdat ja tavoitteet liittyvätkin opiskelu- ja elämäntaitojen lisäämiseen, sillä monella peruskoulupohjaisella opiskelijalla ei ole riittäviä taitoja ammattikoulussa opiskelemiseen tai ylipäänsä elämässä pärjäämiseen. Lisäksi tavoitteena on antaa kurssin aikana jokaiselle opiskelijalle yksilöllistä positiivista kannustusta, huomiota ja onnistumisen kokemuksia, sekä tukea ilmapiiriä, jossa jokainen kokee olevansa erityinen. Tämä on tärkeää, sillä kuten Keltikangas-Järvinen (2010, 78) kirjoittaa, heikko itsetunto aikaansaa jatkuvan huomionkipeyden, joka vaikuttaa luonnollisesti koko opiskeluympäristöön ja luokan viihtyvyyteen.

Yksi elämäntaitokurssin tavoitteista on yhteisöllisyyden lisääminen sekä kurssitasolla että oppilaitoksessa ylipäänsä. Tarkoituksena on tutustuttaa opiskelijat oppilaitoksen opiskelija-huoltoryhmään, eli kuraattoriin, psykologiin, terveydenhoitajaan, erityisopettajiin ja ryhmänohjaajiin. Toiveena on, että kun koko opiskelijahuoltoryhmä tulee opiskelijoille tutuksi, kynnyksen yhteydenotolle ongelmien kohdalle sattua on matalampi. Lisäksi opiskelumotivaation ja yleisen viihtyvyyden kannalta on tärkeää, että opiskelijat kokevat olevansa osa ryhmää, minkä vuoksi yksi ryhmän tavoitteista on ryhmäyttäminen. Kaikkien edellä mainittujen tavoitteiden avulla yritetään vaikuttaa myös opiskelijoiden poissaoloihin tunneilta, sekä ammatitioppilaitosten hieman suhteessa korkeampaan keskeyttämisprosenttiin verrattuna esimerkiksi lukioihin.

Molempia luokkia voisi luonnehtia aktiivisiksi ja yleisilmapiiriltään vauhdikkaiksi. Osa opiskelijoista tarvitsi enemmän yksilöllistä huomiota ja ohjausta, osa vähemmän. Ryhmien välillä ei ollut nähtävillä merkittäviä eroja, vaikka A-ryhmä osoittautuikin osittain harmonisemmaksi ryhmäksi, kun B-ryhmän tuntien aikaan oli etenkin loppua kohden levottomampaa. Kummasakin ryhmässä oli enemmän poikia kuin tyttöjä.

5.1 Elämäntaitokurssin tietopohja

Nyytissä alettiin vuonna 2004 kehittää elämäntaitokurssia. Vuosina 2009-2013 Nyyti ry toteutti kehitystyössään erillisessä projektissa kurssin vaikutuksia selvittävän pilottitutkimuksen kurssin kehittämiseksi kokonaisvaltaisemmaksi. Nyytissä käynnistettiin vuonna 2014 ”Ammatillisen

koulutuksen opiskelijoiden hyvinvointi ja elämän-taitokurssi" -tutkimus. Se toteutetaan yhdessä Elämäntaitoja ammatilliseen koulutukseen 2013-2015 -projektin ja siihen liittyvien pilot-tioppilaitosten kanssa. Nytyssä tutkitaan elämäntaitokurssin vaikuttavuutta vuosina 2015-2019 vaikuttavuustutkimuksessa käytetyn hyvinvointikyselyn avulla. (Nyty ry 2015, 10.)

Helmi Liiketalousopiston koulukuraattori sekä koulupsykologi ovat suorittaneet NYTYN ELÄMÄNTAITOKURSSI ®-ohjaajakoulutuksen, joka toimii osaltaan pohjana heidän kehittämälleen elämäntaitokurssille, eikä siten ole Nytyin kehittämän konseptin mukainen Elämäntaitokurssi. Koulutus on tarkoitettu kaikille, jotka työskentelevät opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämiseksi, kuten opettajille, opiskelijahuollon toimijoille ja terveys- ja sosiaalialan ammattilaisille. Ohjaajakoulutus on Nyty ry:n rekisteröity tavaramerkki, ja Nyty ry:llä on yksinoikeus sen käyttämiselle. (Nyty ry 2016.)

Ohjaajakoulutukseen osallistuvien tulee omassa työssään toimia oppilaitoksissa tai korkeakoulussa opiskelevien parissa, ja tehdä elämänhallintaa, mielenterveyttä ja hyvinvointia edistävää työtä. Koulutukseen osallistuneet saavat valmiudet ryhmämuotoisen Elämäntaitokurssin itsenäiseen ohjaamiseen. Ohjaajakoulutus valmistaa ohjaajia tukemaan opiskelijoita arjen haasteissa ja ohjaamaan heitä voimavarakeskeisesti ryhmämuotoisen menetelmän kautta, sekä tarttumaan rohkeasti opiskelijoiden hankaliin tilanteisiin. (Nyty ry 2016.)

Helmen kuraattori ja psykologi ovat osallistuneet Harri Väisänen pitämään restoratiivisten työmenetelmien koulutukseen, joka on osa työyhteisösovittelukoulutusta. Harri Väisänen on työyhteisösovittelun erityisosaaja, rikos- ja riita-asioiden sovittelija sekä koulu- ja oppilaitossovittelija, ja toimii muun muassa sovittelun ja restoratiivisuuden kouluttajana kasvatus- ja oppilaitossektorilla, sekä henkilöstön että ammattikouluopiskelijoiden ja päiväkotikäisten lasten kouluttajana. Elämäntaitokurssilla käytetään restoratiivisia menetelmiä.

Williams (2014) kuvaa restoratiivisia menetelmiä koulussa muun muassa yhdessä olemisen tavaksi, joka korostaa ihmissuhteiden merkitystä rangaistuksen sijasta, ja jolla pyritään empatian rakentamiseen sekä edistämään vastuullisuutta ja velvollisuutta. Huono käytös nähdään mahdollisuutena oppimiselle, vaikka sillä onkin seuraamuksensa.

Restoratiiviset menetelmät perustuvat olettamuksiin, että olemme kaikki hyviä ihmisiä, mutta myös hyvät ihmiset tekevät joskus asioita, joilla on haitallisia vaikutuksia. Ajatuksena on, että lapset tarvitsevat huolehtivan ihmissuhteen, terveellisiä yhteisöjä ja keinon keskustella sekä korjata virheensä, jotta he voivat menestyä. Restoratiivisten menetelmien pohjalla on myös oletus siitä, että ihmiset vastaavat positiivisemmin silloin kun päätökset tehdään yhdessä heidän kanssaan, eikä heidän puolestaan. (Williams 2014.)

Restoratiivisten menetelmien avulla pyritään siirtämään ihmiset pois negatiivisista ja syyttävistä asenteista kohti halua tehdä asiat oikein. Keskeisenä huomion kohteena on ymmärrys siitä, mitä on tapahtunut tai on tapahtumassa, kuinka ihmiset ovat olleet ja ovat vaikutettavissa, ja mitä tarvitsisi tapahtua, jotta asioista tulisi parempia. Tarkoituksena on, että jokainen pääsee antamaan äänensä. (Williams 2014.)

Luokissa, joissa on käytetty restoratiivisia menetelmiä, on saatu aikaiseksi merkittäviä laskuja rangaistus- ja keskeyttämistilastoissa. Menetelmien avulla on saavutettu vähemmän häiriötä ja sekasortoa luokkahuoneessa, ja kunnioitus opettajia ja muita luokkatovereita kohtaan on ollut näkyvämpää. Oppilaat myös tuntevat olonsa turvallisemmaksi ja kuullummaksi sekä itsevarmemmiksi ratkaistakseen ongelmia osana tiimiä. Restoratiivisten menetelmien avulla myös opiskelijoiden koetulosten ja akateemisen osaaminen nähdään kohentuvan, opettajat voivat keskittyä opettamiseen ja kouluuyhteisön yhteishenki kohentuu. (Williams 2014.)

Williams esittelee julkaisussaan myös restoratiivisia kysymyksiä, kuten: Kerro meille millaista on olla opiskelija/oppilas tässä luokassa? Kuinka ihmiset kohtelevat toisiaan tässä luokassa? Miten sinuun vaikuttaa/koskettaa se, kuinka muita ihmisiä kohdellaan tässä luokassa? Kuinka olet vaikuttanut/edesauttanut tämän luokan ilmapiiriin? Mitä voit tehdä tai muuttaa tehdäksesi asioista parempia? Menetelmänä toimii myös tunnelman keventäjä. (Williams 2014.)

Helmi Liiketalousopiston elämäntaitokurssilla käytetään paljon puhepiiriä, joka on yksi restoratiivisista menetelmistä. Restoratiivisessa piirissä tuolit on aseteltu piiriin ja käytössä on puhekapula, joka toimii puheenvuoron merkinä. Myös opettajat istuvat piirissä. Piirissä jokainen on tasa-arvoisessa asemassa ja toisten puheenvuoroille annetaan tilaa. Tarkoituksena on, että jokainen saa tuoda ajatuksensa käsiteltävästä aiheesta keskeytyksettä esille ja tulee näin kuulluksi. Puhepiirin vetäjä alustaa keskusteltavan aiheen ja antaa muille puheenvuoron ojentamalla puhekapulan järjestyksessä eteenpäin.

5.2 Kokoontumiskerrat

Elämäntaitokurssi kesti yhden opintojakson verran, eli yhteensä kahdeksan viikkoa, ja tunnit olivat joka viikko samaan aikaan: A-ryhmällä torstaisin kello 13.50-16.00, B-ryhmällä maanantai-aamuisin kello 8.15-10.25. Ryhmässä kävi vierailmassa opiskeluhuoltoryhmän jäsenistä terveydenhoitaja, erityisopettajat ja opinto-ohjaaja, ja toisen luokan aloituskerralla mukana oli ryhmänohjaaja.

5.2.1 Oma ryhmä

Ensimmäisellä kerralla aiheena oli oma ryhmä. Aluksi tunnilla esiteltiin kurssin vetäjät ja pidettiin opiskelijoiden nimikierrros. Jokainen askarteli itselleen nimikyltin, jota käytetään jo-

kaisella tunnilla. Riippuen ryhmän ajankohdasta, on tarjolla joka kerralla joko aamupalaa tai välipalaa, jotka koulu tarjoaa. Ruokailun aikana juteltiin opiskelijoiden kanssa ja tavoitteena oli huomioida jokainen. Myös ryhmänohjaajien oli tarkoitus osallistua ensimmäisille tunneille ainakin hetkeksi, mutta toisen luokan ryhmänohjaaja ei päässyt ensimmäiselle kerralle.

Ensimmäisellä tunnilla opiskelijat pääsivät tutustumaan puhepiirin ideaan. Opiskelijoille selitettiin, miksi ollaan piirissä. Tunnilla tehtiin harjoitus, jossa kerrottiin vuoron perään oma nimi ja oma tunnelma säätilan avulla. Tämän jälkeen käytettiin tarvekortteja, jotka levitettiin lattialle. Esitettiin kysymys: mitä tarvitsen tältä ryhmältä, jotta tässä ryhmässä olisi hyvä opiskella? Jokainen valitsi tarvekorteista yhden tai kaksi omasta mielestään tärkeintä asiaa ja perusteli valintansa puhepiirissä. Valinnat kirjattiin taululle, josta äänestettiin yhdessä ryhmän viisi tärkeintä tarvetta. Tämän jälkeen pidettiin tauko.

Tauon jälkeen opiskelijat jaettiin noin 4-5 hengen ryhmiin. Jokaiselle ryhmälle annettiin yksi äänestetyistä tarpeista, ja ryhmän tehtäväksi tuli pohtia, miten tarve käytännössä tarkoittaa. Ryhmät listasivat kartongille konkreettisia asioita, jotka käytiin ryhmittäin läpi. Tarpeista tehtiin ryhmän säännöt kartongille. Lopussa keskusteltiin puhepiiristä heränneistä kokemuksista: mikä oli huonoa puhepiirissä, mikä hyvää ja oliko puhepiiri toimiva. Kerta lopetettiin fiiliskierroksella.

5.2.2 Hyvä arki

Toisella kerralla aiheena oli hyvä arki. Ryhmä aloitettiin puhepiirissä ja aluksi kerrattiin edellisen kerran tunti sekä ryhmän säännöt. Tämän jälkeen ryhmän vetäjät kertoivat, mitä tehdään tällä kertaa. Samalla syötiin aamupalaa/välipalaa. Syömisen jälkeen kuraattori piti noin kymmenen minuutin mittaisen rentoutusharjoituksen. Rentoutuksen jälkeen keskusteltiin hyvästä arjesta eli ravitsemuksesta, liikunnasta ja levosta. Terveystoimija piti esitelmän näistä aihealueista. Esitelmän välissä oli pohdintatehtäviä pareittain sekä keskustelua.

Tämän jälkeen oli tiivistyspiiri eli jaettiin kaikille eriväriset laput. Jokainen väri edusti omaa aihealuettaan. Opiskelijoiden annettiin ensin pohtia itsenäisesti omaa aihettaan pari minuuttia, jonka jälkeen piti etsiä pari, jolla oli samanvärisen lappu. Parit pohtivat yhdessä ja tiivistivät asiat viiteen. Tämän jälkeen pari etsi toisen parin, jolla oli sama aihe, ja parit tiivistävät yhdessä taas asiat viiteen eri asiaan. Lopuksi tuotokset esiteltiin piirissä ryhmät kerrallaan vuoronperään. Lopussa tehtiin vielä ajankäyttötehtävä. Tehtävänä oli kirjata paperille, mihin käytän aikaani ja mihin haluaisin käyttää aikaani. Ajankäyttöä pohdittiin aluksi yksin, jonka jälkeen tehtävästä keskusteltiin parin kanssa. Toinen kerta lopetettiin puhepiirissä fiiliskierrokseen ja laskettiin ryhmän yönen määrän keskiarvo.

A-ryhmän torstaisella tunnilla luokassa oli hälinää ja vaikutti siltä, että kaikki oppilaat eivät jaksa keskittyä. Jotkin kaveriporukat metelöivät ja häiritsivät oppituntia. Osa opiskelijoista kuitenkin osallistui oppitunnin keskusteluun hyvinkin asiallisesti. Lopussa opiskelijoita pyydettiin siivoamaan luokkaa yhdessä. Vain muutama jäi siivoamaan ja järjestelemään pulpetteja paikoilleen ja suurin osa poistui saman tien välitunnille. Tämä herätti keskustelua vastuunkantamisesta, sosiaalisista taidoista ja lopulta opiskelutaidoista.

5.2.3 Sosiaaliset suhteet

Kolmannen kerran aiheena oli sosiaaliset suhteet. Päivä aloitettiin piirissä kertaamalla edellisen kerran aiheet, jonka jälkeen alustettiin päivän aihe. Samalla syötiin aamupala tai välipala. Seuraavaksi tehtävänä oli tehdä sosiaalinen verkostokartta valmiiseen pohjaan. Ohjeet kerrottiin ennen papereiden jakoa. Sosiaalisen verkostokartan jälkeen vuorossa oli paripiiri, jossa keskusteltiin vastakkaisen henkilön kanssa esimerkiksi aamun tapahtumista, mitä aikoo päivällä tehdä, elämän tärkeistä henkilöistä, lempi televisio-ohjelmasta tai kirjasta, jostain hyvästä muistosta tai siitä, miltä ensimmäinen kuukausi koulussa on tuntunut.

Tauon jälkeen käsiteltiin assertiivisuutta. Kuraattori ja psykologi esittivät draaman avulla, mitä assertiivisuus tarkoittaa. Esimerkkitilanteen jälkeen keskusteltiin yhdessä, mitä ajatuksia esitys herätti, mitä näyttelijöiden päässä mahtoi herätä ja miltä heistä tuntui. Tämän jälkeen ryhmät jaettiin pienryhmiin, joissa jokaisen ryhmän ratkottavaksi annettiin yksi ongelma-case. Tehtävänä oli pohtia, miten tilanteen voisi ratkaista ja mitä voisi sanoa ja tehdä, jotta molemmille osapuolille jäisi hyvä mieli. Lopuksi tilanteet käytiin läpi ja jokainen ryhmä esitteli luokassa tapauksensa ja ratkaisunsa sekä perusteli sen. Päivä lopetettiin puhepiirissä ja jokainen sanoi vuorollaan, mikä väri kuvaa omaa mielentilaa juuri nyt.

5.2.4 Tunteet

Neljännän kerran aiheena oli tunteet. Aloitus tapahtui aiempien kertojen mukaisesti piirissä ja palaamalla edellisen kerran aiheisiin. Syömisen lomassa keskusteltiin työrauhasta ja ryhmän säännöistä. Päivän aihetta alustettiin katsomalla Mielen sopukoissa -elokuvan traileri, jonka jälkeen opiskelijat jaettiin pienempiin ryhmiin. Ryhmät kiersivät viittä eri pistettä, joiden tehtävät liittyivät tunteisiin. Tehtävinä oli tunnekollaasi, tunnepalikat, tunteet kehossa, tunnepantommiimi sekä positiiviset tunteet. Tauon jälkeen opiskelijat tekivät ryhmätyöt tunteista, jonka jälkeen työt käytiin yhdessä läpi. Kerta lopetettiin fiiliskeskusteluun piirissä.

Muutama opiskelija oli toisen tunnin alussa levottomalla ja huonolla tuulella. Toinen meistä päätti kuitenkin ottaa henkilökohtaista kontaktia kyseisiin opiskelijoihin, ja vähän ajan kuluessa tunnelma muuttui paremmaksi. On huomionarvoista, että yksilöllinen, positiivinen kuul-

luksi tuleminen on oikeasti tärkeää ja saattaa muuttaa sekä opiskelijan päivän että koko tunnin kulkua täysin.

5.2.5 Oppiminen ja motivaatio

Viidennen kerran aiheena oli oppiminen ja motivaatio. Ryhmässä vierailivat tällä kerralla oppilashuoltoryhmän jäsenistä erityisopettajat. Oppitunti aloitettiin kuten aiemmat kerrat. Alkuun syötiin aamupala ja lämmittelyharjoituksena leikittiin. Sen jälkeen vuoro annettiin erityisopettajille, joiden osuus kesti loppu-tunnin ajan. He teettivät harjoituksia liittyen oppimiseen, opiskeluun ja motivaatioon. Lopuksi mentiin piiriin, jossa keskusteltiin, mitä kerrasta jäi mieleen ja miltä tunti tuntui.

Lähes kaikki opiskelijat vastasivat olevansa kinesteettisiä oppijia eli toiminnan kautta oppivia. Tämän havainnon olimme tehneet jo aiemmin, sillä opiskelijat olivat pitäneet eniten tehtävistä, joissa he pääsivät konkreettisesti tekemään jotain.

Tämä tunti pidettiin vain toiselle ryhmälle, sillä epäselvästä tiedottamisesta johtuen toinen ryhmä luuli tunnin olevan peruttu. Aikataulullisista syistä korvaavan tunnin järjestäminen ei onnistunut.

5.2.6 Mielen hyvinvointi

Kuudennen kerran aiheena oli mielen hyvinvointi. Ryhmä aloitettiin muista kerroista poiketen pöytien ääressä pienryhmissä. Oma paikka löytyi pöydälle valmiiksi asetetun nimilapun avulla. Syömisestä jälkeen pohdittiin itsenäisesti, minkälaisista asioista hyvä mielenterveys koostuu. Jokaisen tehtävänä oli kirjata vähintään viisi asiaa lapulle. Tämän jälkeen keskusteltiin ryhmänä samasta aiheesta ja tiivistettiin kaikkien omat ajatukset yhdelle lapulle viideksi asiaksi.

Ajatusten tiivistämisen jälkeen ryhmät tekivät mielen hyvinvointi -kollaasit, joihin etsittiin kuvia lehdistä viiteen valittuun asiaan liittyen. Kuvat liimattiin kartongille. Lopuksi jokainen ryhmä esitti kollaasit muulle ryhmälle ja perusteli valitsemansa kuvat. Tämän jälkeen opiskelijoille annettiin ohjeet seuraavan viikon ryhmätyötehtävään. Kerta lopetettiin oppilaitoksen entisessä tanssistudiossa pitkän rentoutuksen merkeissä. Toinen meistä, joka toimi oppilaitoksessa kuraattoriharjoittelijana, piti rentoutuksen.

Tunnelma kollaaseja tehdessä oli kummallakin ryhmällä hyvä. Jopa pojat intoutuivat askartelemaan ja pohtimaan hyvää mieltä tuottavia asioita. Muutama levottomampi tyttö keskittyi kollaasiin tosissaan, ja aiheesta saatiin aikaan kahdenkeskisiä, syvemmälle meneviä keskusteluja. Opiskelijoille teki hyvää keskittyä positiivisiin asioihin ja haaveisiinsa ihan itsenäisesti.

Oli hyvä idea tehdä kollaasit ohjaajien valitsemissa pöytäryhmissä, sillä se sujuvoitti tunnin kulkua ja mahdollisesti vähensi sitä kautta levottomuutta luokassa.

5.2.7 Arviointityöskentely

Seitsemännellä kerralla opiskelijat pitivät itse erilaisia ryhmässä tehtyjä ja koettuja harjoitteita. Ryhmien erilaiset tehtävät olivat aamupala ja sen alustaminen, kaksi toiminnallista tuokiota, rentoutusharjoitus ja puhepiiri. Ryhmä aloitettiin pöytien äärestä oman pienryhmän luota. Ryhmille jaettiin omat ohjeistukset yksi kerrallaan, ja ryhmät saivat itse päättää, minne päin koulua menevät suunnittelemaan toteutuksensa. Suunnittelun jälkeen ryhmät esittivät toteutuksensa ja pitivät ne muulle ryhmälle kuin olisivat ohjaajia. Päivä päättyy opiskelijoiden omaan puhepiiriin.

Moni opiskelija koki hienona päästä suunnittelemaan jotain alusta alkaen itse. Aamupalan ja leikkien vetäminen sai eniten positiivista palautetta. Muutama ryhmä olisi kaivannut yhtä jämmämpää opiskelijaa huolehtimaan siitä, että asiat etenevät suunnitteluvaiheessa. Vaikka ohjaajat olivat koostaneet ryhmät niin, että niissä olisi ainakin yksi sellainen opiskelija, harmilliset poissaolot vaikuttivat ryhmien dynamiikkaan ja siihen miten tehokkaasti niissä toimittiin.

5.2.8 Lopetus

B-ryhmä jatkoi kurssin viimeisellä kerralla edellisen kerran ryhmätehtäviä, joista paria ei ollut aikaisemmalla tunnilla ehditty esittää. Yksi pienryhmä piti rentoutusharjoituksen muulle luokalle ja toinen jäljelle jääneistä ryhmistä veti solmulääkäri-leikin. Tauon jälkeen vuorossa oli meidän vetämämme lopetuskyselyt, joista toinen koski kurssipalautetta, toinen opiskelijoiden tulevaisuudennäkymiä, motivaatiota sekä yhteisöllisyyttä. Tämän jälkeen leikimme vielä hyvät ja huonot uutiset - tyylistä leikkiä, jossa istuimme kaikki ringissä ja keskustelimme vetäjän esittämästä uutisesta tai aiheesta. Lopetuspiirissä jokainen sai antaa kurssille arvosanan ja vapaavalintaista palautetta.

A-ryhmän kanssa leikittiin silmäniskumurhaajaa. Leikin jälkeen siirryttiin ryhmiin, joihin jaettiin yksi ensimmäisellä kerralla tehty sääntö-posteri. Ryhmät saivat valita yhden kappaleen, joka heidän mielestään liittyi jollain tavalla heille valikoituneeseen sääntöön. Lopuksi ryhmät perustelivat valintansa muulle luokalle ja soittivat kappaleen kaikille. Loppuun luokka sai antaa piirissä kurssille vapaata palautetta ja arvosanan asteikolla 1-3.

6 Kehittämishankkeen arviointi

Olemme keränneet arviointiin käytettävän aineistomme kirjallisena kyselylomakkeiden (Liite 1 ja 2) avulla opiskelijoilta ja SWOT-analyysien avulla kurssin vetäjiltä. Kuraattorin ja psyko-

login lisäksi myös toinen meistä, joka oli työharjoittelussa oppilaitoksessa, täytti SWOT-analyysin. Kyselylomakkeet ja SWOT-analyysit toimivat arvioinnin välineinä arvioinnin kohteen ollessa elämäntaitokurssin onnistuminen suhteessa kurssin tavoitteisiin, jotka on esitelty kapaleessa 5. Lisäksi keräsimme aineistoa havainnoimalla kurssin oppitunteja.

Kyselylomakkeisiimme vastasi yhteensä 40 opiskelijaa: 20 opiskelijaa A-ryhmästä ja 20 opiskelijaa B-ryhmästä. Opiskelijoille suunnattuja kyselylomakkeita on kaksi. Toinen käsittelee opiskelijoiden palautetta elämäntaitokurssista ja toinen opiskelijoiden henkilökohtaisia tulevaisuudennäkymiä sekä yhteisöllisyyden toteutumista oppilaitoksessa. Liitteet 3 ja 4 havainnoivat vastausten analysoinnin prosessia.

6.1 Opiskelijoiden palaute elämäntaitokurssista

Opiskelijoiden palaute oli suurilta osin ennalta odotetun kaltaista, vaikka B-ryhmän kirjalliset palautteet olivatkin osittain positiivisempia kuin palautetunnin yleisestä ilmapiiristä olisi voinut päätellä. B-ryhmän arviointi oli piirissä yleisesti ottaen negatiivisävyteisempää kuin A-ryhmän, mutta kirjallisesti A-ryhmä sai enemmän tasaisesti hyviä arvioita ja B-ryhmä enemmän ääriäitää - sekä huonoa että erinomaista. Kummankin ryhmän kurssille annetun numeraalisen arvostelun keskiarvo oli 8-, asteikon ollessa 4-10.

Kun pyydettiin kuvailemaan muutamalla lauseella kurssin työskentelyilmapiiriä, yleisempänä vastauksena A-ryhmällä nousee, että ilmapiiri on hyvä. Hyvän ilmapiirin mainitsee kahdeksan vastaajaa. Kuusi opiskelijaa kuvailee ilmapiiriä rennoksi. Ihan hyvä mainitaan kolme kertaa, samoin mukava, positiivinen ja rauhallinen. Iloinen ja kiva esiintyvät vastauksissa kaksi kertaa. Ilmapiirin mainitaan myös olevan vaihteleva, huumorintajuinen, asiallinen ja ihana. A-ryhmästä kaksi vastaajaa kokee työskentelyilmapiirin olevan välillä levoton. Yhdessä vastauksessa todetaan, että ”oppilaat monesti väsyneitä, siksi eivät niin innoissaan”.

Myös B-ryhmän yleisempänä vastauksena kuvailemaan kurssin työskentelyilmapiiriä nousee hyvä, jonka mainitsee kahdeksan vastaajaa. Toiseksi yleisin sana kuvailemaan ilmapiiriä on kiva, jonka mainitsee kolme. Avoin, rento ja aika menevä meininki mainitaan vastauksissa jokainen kahteen kertaan. Lisäksi työskentelyilmapiiriä kuvaillaan mukavaksi, energiseksi, hyväntuuliseksi, mielenkiintoiseksi ja ”ihan ok”. Yhdessä vastauksessa todetaan, että kurssin työskentelyilmapiiri ”antaa hyvän tuulen tunnin jälkeen”. Negatiivisina sanoina ilmapiiriä kuvailemaan nousevat adjektiivit aika raju, huono, häiritsevä, ”kaikki sekoilee ja häiritsee” sekä villi ja levoton, jotka molemmat mainitaan B-ryhmän vastauksissa kahteen kertaan.

Kun pyydetään mainitsemaan mitä uutta on kurssilla oppinut, A-ryhmästä seitsemän vastaa, että ei ole oppinut mitään uutta. Kaksi opiskelijaa vastaa, kurssin asioiden olevan jo entuudestaan tuttuja, ja kahdessa vastauksessa ihmetellään, että ”Eihän täällä edes opetella mi-

tään?”. Kuitenkin kolme vastaa oppineensa rentoutumisesta ja muiden kuuntelemisesta. Parin uuden leikin oppiminen kurssilla mainitaan kahteen kertaan. Lisäksi A-ryhmässä vastataan, että kurssilla on opittu mielenterveyden tärkeydestä, hyvinvoinnista ja iloisuudesta, ryhmätyöskentelystä, itseilmaisusta, sosiaalisista taidoista sekä puheenvuoron antamisesta muille. Myös asioiden ajatteleva eri tavoin ja muiden luokkalaisten nimien oppiminen tulevat esille vastauksissa.

B-ryhmän vastauksissa kahdeksan opiskelijaa vastaa, ettei ole oppinut kurssilla mitään. Neljä vastaajaa kertoo oppineensa ryhmätyöskentelystä. Samoin muiden kuunteleminen mainitaan vastauksissa neljästi ja keskustelemaan oppiminen tulee B-ryhmän vastauksissa kaksi kertaa esille. Muina kurssilla opittuina taitoina luetellaan sosiaalisuus, positiivisuus, katsekontakti sekä muiden ajatteleva ja omien mielipiteiden jakaminen. Myös terveys ja siihen liittyviä asioita, kuten unen tärkeys ja oikein syöminen tulevat ilmi vastauksissa kurssilla opittuina asioina. B-ryhmässä vastataan myös, että kurssilla on ”oppinut ajattelemaan muistakin näkökulmista, avautumaan enemmän”, ja että joitain hyödyllisiä neuvoja ja tapoja on opittu.

Kysymykseen ”Mitkä asiat ovat tuottaneet onnistumisen kokemuksia kurssilla?” A-ryhmän vastauksissa sana ryhmätyöt esiintyy kuusi kertaa. Kolmesta vastauksesta käy ilmi, ettei mikään ole tuottanut onnistumisen kokemuksia. A-ryhmän vastauksissa mainitaan lisäksi, että puhepiiri, positiivinen ilmapiiri, muihin tutustuminen, tehtävien tekeminen ja ”kun pidimme luokalle sellaisen leikin” ovat tuottaneet kurssilla onnistumisen kokemuksia. Yhdessä vastauksessa mainitaan kaiken tuottaneen onnistumisen kokemuksia. Viisi vastaajaa on jättänyt kysymyksen tyhjäksi.

B-ryhmän kohdalla vastausten perusteella onnistumisen kokemuksia ovat tuottaneet myös eritoten ryhmätyöt, jonka on vastannut viisi opiskelijaa. Rentoutus mainitaan vastauksissa kolme kertaa ja ystävät kaksi kertaa. Muina kurssilla onnistumisen kokemuksia tuottavina asioina mainitaan ”luokkameininki”, aamupala, leikit ja kuunteleminen. Yhdessä vastauksessa mainitaan kurssin tuoneen onnistumisen kokemuksen siinä, että on saanut pahan mielen pois. Lisäksi onnistumisen kokemuksina mainitaan, kun on saanut kertoa tarinan kurssilla ja puhua videopeleistä. B-ryhmästä kolme vastaajaa mainitsee, ettei mikään ole tuottanut onnistumisen kokemuksia ja kaksi on jättänyt kysymyksen tyhjäksi.

Kysymykseen ”Millaisena olet kokenut puhepiirin työskentelytapana (hyviä ja huonoja puolia)?” nousee A-ryhmällä vastauksena enemmän hyviä kuin huonoja puolia. Viisi vastaajaa pitää puhepiiriä hyvänä työskentelytapana muiden ajatusten ja mielipiteiden kuulemisen kannalta ja yksi pitää sitä ”hyvänä keinona tietää millainen vointi ihmisillä on.” Kaksi kertoo, että puhepiiri on hyvä, koska sen avulla saa ilmaista oman mielipiteensä ja että sen avulla tulee kuulluksi ja on helppo puhua sekä tutustua toisiin ryhmäläisiin.

Puhepiirin mainitaan myös olevan oikein hyvä ja hyödyllinen. A-ryhmän vastauksissa mainitaan myös puhepiirin olevan ihan hyvä, mutta tylsän siitä tekee se, jos muut eivät ole mukana. Yhden vastaajan mukaan puhepiiri on ihan turha. Yksi kertoo puhepiirin olevan huono, koska jotkut toistavat muiden sanoja ja yksi toteaa: ”no oppilaat vastaavat yleensä vain yhdellä sanalla”. Tyhjiä vastauksia on kolme.

B-ryhmästä neljä vastaa, että pitäisi sitä hyvänä työskentelytapana. Kaksi vastanneista ei näe puhepiirissä mitään huonoja puolia. Vastauksissa mainitaan kahdesti, että puhepiirin avulla pystyy kuuntelemaan muita. Kahdesti mainitaan myös asiat, että kaikki kuuntelevat puhepiirissä ja että se auttaa tutustumaan muihin. Lisäksi kaksi vastaajista pitää puhepiiriä ihan hyvänä ja puhepiirin mainitaan olevan kiva ja hauska onnistuneena, ja että siinä saa rentoutua ja ilmaista omat mielipiteensä sekä tunteuksensa.

B-ryhmän vastauksissa tulee kolme kertaa esille puhepiirin olevan huono, ja sen olevan huono silloin kun opiskelijoita tulee myöhässä tunnille. Puhepiiri koetaan huonoksi myös silloin, kun ei ole mitään sanottavaa ja että kaikki ovat piirissä hiljaa, koska kukaan ei tunne ketään, ja ”vähän tyhmiä kysymyksiä siinä”. Puhepiirin todetaan olevan myös hyödytön, ja tylsä silloin kun käsitellään turhia aineita. Vastauksissa tulee esille myös puhekapulan käytön hyödyllisyys. Kaksi ryhmän opiskelijaa jätti vastaamatta kysymykseen.

Kysymykseen ”Miten puhepiiri voisi toimia muissa oppiaineissa?” A-ryhmästä kuusi ei osaa sanoa ja viisi arvioi, että puhepiiri ei muilla oppitunneilla toimisi. Yksi vastaajista perustelee tätä sillä, että puhepiirissä ollessa kirjoittaminen olisi hankalaa, mutta muuten toimisi muissakin oppiaineissa. Kaksi mainitsee, että puhepiiri voisi olla hyödyllinen silloin, kun kerrotaan kurssin asioista. Yhden vastaajan mielestä voisi toimia hyvin ja joku toteaa, että ”Voisi välillä olla ihan OK muissakin aineissa”. Yksi A-ryhmästä vastaa, että puhepiiri voisi sopia äidinkielen tunneille. Eräs vastaajista kokee, että puhepiiri toimisi muilla kursseilla huonommin. Tyhjäksi vastauksen jätti kolme vastaajista.

B-ryhmästä samaan kysymykseen kuusi vastaa, ettei se voi toimia ja viisi ei osaa sanoa. Kahdessa vastauksessa uskotaan puhepiirin toimivan muissa oppiaineissa samalla tavalla kuin elämäntaito-kurssilla, ja kaksi kertaa todetaan, että puhepiiri voisi olla hyödyllinen menetelmä ”kertoa esim. tunnin lopussa mitä on oppinut ja miten tunti meni” tai tehtävien tarkastamisessa. Myös kielentunnilla kieltä puhuttaessa puhepiirin koettaisiin mahdollisesti toimivan. Yksi vastaajista mainitsee, että puhepiiri voisi muilla oppitunneilla toimia hyvin. Tyhjiä vastauksia B-ryhmällä on kaksi.

”Jos käyttäisit opiskeluhuoltoryhmän (kuraattori, psykologi, terveydenhoitaja, erityisopettajat) tarjoamia palveluita, miten helppo heitä olisi lähestyä?” kysymykseen pyydettiin vastaamaan arvioimalla kynnystä hakeutua opiskeluhuoltoryhmän palveluihin asteikolla 1-5. 1 tarkoittaa helppoa ja 5 tosi vaikeaa. A-ryhmän vastauksista keskiarvoksi tuli 2,25. A-ryhmän opiskelijat kokevat lähestymisen olevan hieman enemmän helpomman puolella kuin vaikeaa. Ryhmästä kukaan ei arvioi lähestymisen olevan todella vaikeaa, tai edes vaikeaa. B-ryhmän vastauksien keskiarvo edellä mainittuun kysymykseen on 2,725 eli ryhmäläiset kokevat lähestymisen hieman vaikeammaksi, kuin A-ryhmäläiset ja muutenkin enemmän vaikeammaksi kuin helpoksi. B-ryhmäläisistä yksi kokee lähestymisen tosi vaikeaksi vastaamalla luvun 5. Kummastakaan ryhmästä yksisään vastaajista ei ole jättänyt vastaamatta kysymykseen.

Sekä A- että B-ryhmä antavat yleisarvosanana keskiarvoksi elämäntaitokurssille 8- arviointias- teikolla 4-10. Kummastakin ryhmästä annetaan eniten arvosanaa 8, jonka vastaa A-ryhmästä yhdeksän ja B-ryhmästä kuusi opiskelijaa. Arvosanaa 9 annetaan A-ryhmässä viisi kertaa ja B-ryhmästä viisi opiskelijaa antaa arvosanan 10. Matalin arvosana A-ryhmältä on 5, jonka antaa yksi vastaajista. B-ryhmästä yksi opiskelija antaa kurssille yleisarvosanaksi 4.

Viimeisessä kysymyksessä opiskelijoita pyydetään antamaan vapaasti palautetta kurssista. A-ryhmästä kahdeksan opiskelijaa jätti vastaamatta palautteeseen. Ryhmän palaute kurssista on suurelta osin positiivista ja kurssin kuivaillaan olevan yleisesti ottaen kiva ja ryhmäläisten mukavia. Kahdeksan vastaajaa antaa kurssille positiivista palautetta. Hyvänä pidetään myös sitä, että kurssilla saa välipalaa ja että vetäjiä on kaksi. Kaksi vastaajaa kokee kuitenkin kurssin olevan turha eikä hyödyttävän opiskelijoita mitenkään. Myös kurssin ajankohta tulee palautteissa esiin negatiivisena, ” - - ei vaan aina jaksanut keskittyä kun oli niin myöhään”. Yhdessä palautteessa ehdotetaan, että kerrat olisivat voineet olla yhden tunnin mittaisia ja esimerkiksi kaksi kertaa viikossa.

B-ryhmästä kolme jätti palautekohdan tyhjäksi, loput vastaajista antoivat palautetta. B-ryhmän palaute on yleisesti ottaen A-ryhmää negatiivisempaa. Jopa kahdeksan opiskelijaa kokee kurssin turhana, tylsänä tai huonona. Turhaksi kurssi koetaan sisällön kannalta: ”en nähnyt tässä kurssista mitään hyötyä itselleni, joten minun mielestäni tämä kurssi oli hieman turha opetus suunnitelmaan”. Yksi vastaajista ehdottaa vapautusta kurssista niille, joilla on jo entuudestaan hallussa kurssilla käytävät asiat. Myös ajankohta koetaan palautteessa kahteen kertaan huonona: ”Liian pitkä tunti ja liian aikaisin maanantaina - -”. Yksi vastaaja kokee kurssin olevan tylsä ja sen johtavan siihen, että opiskelijat alkoivat pelleilemään tunneilla.

Osa B-ryhmän opiskelijoista kokee palautteen perusteella kurssin kuitenkin kivana ja yhteensä kuusi vastaajista antaa kurssille positiivista palautetta. Kurssin kuvaillaan olevan muun muassa ”Chilli maanantaiaamun tunti!” ja ”Tosi kiva kurssi. Mun lemppari.” Yksi vastaajista ei pi-

tänyt puhepiirin käyttämisestä kurssilla, mutta kurssi ”- - muuten on ihan jees”. B-ryhmästä yksi opiskelija kokee kurssilla olleen ”Vähän liian henkevää meininkiä - -”, mutta että kurssi auttaa alussa tutustumaan muihin ryhmäläisiin.

B-ryhmän palautetunnin ilmapiiri oli aika negatiivinen. Kun tunnin lopuksi keräänyimme piiriin ja jokainen sai antaa palautetta ja arvioida kurssia numeraalisesti, moni toisti saman kuin edellinen. Tästä voi päätellä, että ryhmäpaine vaikuttaa opiskelijoihin. On helpompaa olla erottumatta joukosta ja toistaa mitä aiemmat ovat sanoneet kuin pohtia mitä mieltä on itse oikeasti. Kirjoitetussa palautteessa eroja oli kuitenkin enemmän ja sävy positiivisempaa. Vaikka kurssi oli monien mielestä turha, he antoivat kuitenkin myös positiivista palautetta monissa kohdissa. Analysoimme tämän johtuvan mahdollisesti siitä, että opiskelijoiden voi olla hankala arvioida oppimaansa heti kurssin jälkeen, sillä omien elämäntaitojen itsearviointi voi olla hankalaa jopa aikuisille, puhumattakaan nuorista.

6.2 Opiskelijoiden henkilökohtaiset tulevaisuudennäkymät

Kyselimme erillisellä kysymyslomakkeella opiskelijoiden henkilökohtaisista tulevaisuudennäkymistä ja -odotuksista, motivaatiosta ja yhteisöllisyydestä. Käytimme kysymyksenasetteluja pohtiessamme hyväksi Näkymiä verannalta - korttisarjaa ja valitsimme korteista kolme kysymystä. Kysymykset olivat ”Mitä tahtoisit lukea itsestäsi sanomalehdestä?”, ”Mitä näet taivaanrannalla?” ja ”Mikä näkymääsi estää?”.

Ensimmäinen kysymys oli ”Mitä tahtoisit lukea itsestäsi sanomalehdestä?”. Moni opiskelija haluaisi lukea itsestään lehdestä jotain muuta kuin opiskelemaisensa alan tarjoamaa mahdollisuutta. Monissa vastauksista kävi ilmi, että toiveena on jonkin sattuman ohjaava tapahtuma, joka muuttaisi heidän elämänsä. Esimerkiksi lottovoittoa toivottiin useassa vastauksessa: ”Että voitan loton”, ”- - 12 milj lottovoitto”. Toisaalta omiin kykyihin uskottiin myös: ”Kaikkea positiivista ja hyvää. Esim. Jos olisin tehnyt jonkun tosi kunnioitettavan teon.”, ”Haluaisin lukea itsestäni lehdestä hyvistä suorituksista ammatin ja urheilun parissa.”, ”Haluaisin, että minun saavutukseni lukisi lehdessä.”.

Opiskeltava ala ja sen työllisyysmahdollisuudet näkyvät muutamissa vastauksissa: ”Yritykseni pääsi pörssiin. Menestynyt yrittäjä.”, ”Perustanut oman yrityksen USA:han ja tullut miljonääriksi - - ” sekä ”Perusti oman yrityksen (menestynyt ulkomailla)”. Myös pinnalla oleva terveys ja fitness-elämää ihannoiva ilmapiiri näkyy osassa vastauksia, joissa toiveena on päätyä esimerkiksi fitness-tähdeksi. ”Tahtoisin lukea lehdestä, että olen voittanut junnujen SM-kisat Bikini Fitneksessä. Ja tietysti myös EM ja MM...”, ”Että olen menestynyt työssäni jollain erityisellä tavalla tai että olisin menestynyt urheilussa hyvälle tasolle esim. fitness-kilpailussa”.

Helmi Liiketalousopiston urheilupainotus näkyy vastauksissa, sillä moni haaveilee lukevansa lehdestä urheilusankaruudesta esimerkiksi jääkiekon tai jalkapallon saralla. “Että voittaisin Stanley Cupin Boston Bruinssissa. Ja että voittaisin NHL:n parhaan puolustajan palkinnon.”, “Et oon maailman paras fudispelaaja”, “Huippu jalkapalloilijana”.

Toinen kysymys oli “Mitä näet taivaanrannalla?”. Kerroimme alustuksena ryhmille, että kyse ei ole konkreettisesta kysymyksestä, johon toivoisimme säätila-tyyppisiä vastauksia, vaan halusimme tietää, mitä he ajattelevat omasta tulevaisuudestaan. Näkevätkö nuoret sen positiivisena vai negatiivisena.

Mielenkiitoista on, että opiskeluala ja sen tarjoamat työllisyysmahdollisuudet näkyivät suoraan vain muutamassa vastauksessa, kuten “Istun pankin tiskissä tekemässä töitä”. Myös yritystoimintaan liittyviä vastauksia tuli jonkin verran: “Oma yritys, joka tuottaisi hyvin, oma kämpä ja auto”, “Jatkaisin meidän firmaa pomona!”. Loput uraan liittyvät vastaukset olivat epämääräisiä, eivätkä kerro suoraan juuri liiketalousopintojen tarjoamista mahdollisuuksista: “Näen itseni menestyneenä business-naisena, joka asuu Helsingin keskustassa. En vielä tiedä mikä ammatti.”

Tulevaisuutensa nuoret kokevat suurimmaksi osaksi positiivisena. Perhe, menestys, oma koti, hyvä työ ja muutoin aurinkoinen tulevaisuus häämöttää monen nuoren kuvitelmissa. “Nään positiivisia juttuja, hyvä työ, oma koti ja ISO KOIRA!”, “Aurinkoinen tulevaisuus”, “Näen tulevaisuudessa työn, perheen ja hyvän elämän”. Toisaalta elämän realiteetteja tarkastellaan kypsästi: “Vaikeita ja iloisia aikoja, joista pääsen läpi ja olen kiitollinen. Positiivisuutta, oma perhe, julkisuus, ihmisten auttaminen”, “Paljon onnellisuutta isojen myrskyjen läpi, minä, mun mies ja lapset jossain ulkomailla”. Vastauksista voi tulkita, että opiskelijat kokevat voimavaransa hyvinä, sillä he uskovat selviävänsä myös hankalammista elämänvaiheista.

Vastauksista ei käynyt ilmi, että kukaan opiskelijoista pitäisi tulevaisuuttaan erityisen negatiivisena. “Puolipilvistä”, “positiivinen aurinko, ehkä vähän pilvinen” olivat tulkintamme mukaan ainoita vastauksia, jotka eivät olleet ainakaan suoraan positiivisia.

Kolmas kysymys oli “Mikä näkymääsi häiritsee?”. Meitä kiinnosti, kokevatko opiskelijat tulevaisuutensa sellaiseksi johon on mahdollista vaikuttaa itse, vai riippuvaiseksi ulkoisista tekijöistä tai sattumasta.

Opiskelumotivaation puute sekä rahattomuus nähtiin uhkakuvana tulevaisuuden haaveille useissa vastauksissa. Vastauksista käy ilmi, että motivaation puutteen ymmärretään vaikuttavan työllisyysmahdollisuuksiin ja sitä kautta omiin ansioihin. “Opiskelu ei nappaa nii ei tuu massii”, “Opiskelumotivaatio, rahatilanne”, “Ettei taitoni riitä opiskeluissa ja en pääse hy-

vään työhön eikä ole rahaa kotiin ja matkusteluun”, “laiskuus”. Monen opiskelijan tulevaisuudennäkymää siis häiritsee epätietoisuus omista opiskelutaidoista ja motivaation riittävydestä.

Myös pinnalla oleva pakolaiskriisi ja yleinen keskustelu ulkomaalaistaustaisuudesta näkyivät yhdessä vastauksessa negatiivisesti. Näkymää häiritsi “Rasismi, että ei uskota että päästään pitkälle ja se että jotkut opettajat ei usko menestykseen kun ulkomaalaisesta kysymys.” Toisaalta monessa vastauksessa uskottiin omiin kykyihin ja siihen, ettei mikään estä tulevaisuudenhaaveiden toteutumista: “Ei mikään, koska mikään ei pysäytä mua.”

Tehtävässä, jossa piti valita viisi luokkaa eniten kuvaavaa adjektiivia, A- ja B-ryhmien välillä oli huomattava ero. Toisen ryhmän vastauksista nousi selkeästi enemmän negatiivisia ilmauksia, jotka viittaavat huonompaan työskentelyilmapiiriin. Esimerkiksi B-ryhmäläisistä jopa kahdeksan opiskelijaa kuvaisi ryhmäänsä sanalla “nolaava”. Vastaavasti A-ryhmässä yksikään ei valinnut kyseistä termiä kuvaamaan omaa luokkaansa. Lisäksi A-ryhmällä vähiten ääniä saaneet ilmaisut olivat kielteisiä, kun B-ryhmäläisistä yksikään ei valinnut kuuntelevaa tai auttavaa kuvaamaan ryhmäänsä.

A-ryhmäläisten mielestä viisi luokkaansa eniten kuvaavaa adjektiivia ovat huumorintajuinen, jonka valitsivat kaikki, hyvä (14), meluisa (10), hyväksyvä (7) sekä kannustava (7). Eikannustavaa tai nolaavaa ei valinnut kukaan. B-ryhmäläisten viisi eniten ääntä saanutta ilmaisuja olivat meluisa (17), huumorintajuinen (17), levoton (11), hyvä (10) ja nolaava (8). Jopa kolme viidestä oli negatiivisia sanoja. B-ryhmäläisten tunneilla oli havaintojemme mukaan levottomampaa ja ilmapiiri oli keskimääräisesti negatiivisempi verrattuna toiseen luokkaan, mitä ryhmäläisten omat vastaukset tukevat. On kuitenkin hienoa, että huumori on läsnä kummankin luokan arjessa.

Kysyimme myös, miltä tahoilta opiskelijat olivat saaneet tukea opiskelujansa varten. Vastusten perusteella kummankin ryhmän suurimman tukiverkoston kerrottiin olevan perhe. Yksittäisissä vastauksissa nousi myös esille, että opiskelijahuoltoryhmän sekä perheen tuki on nähty suurempana kuin koulukavereiden tai ystävien. Pohdimme, onko taustalla mahdollista yksinäisyyttä ja ryhmään kuulumattomuuden tunnetta. Opintojen keskeyttämisen kannalta on kuitenkin tärkeää, että perheen tuki koetaan vahvana, sillä kuten olemme oppineet, yksi suuri altistava tekijä opintojen keskeytyksille on perheen tuen puute.

Jopa yllättävästi kummankin ryhmän vastaajat kokivat myös saavansa opiskeluja varten enemmän tukea ystäviltaan kuin koulukavereiltaan. Opintoja oli kyselyn aikaan takana noin kaksi ja puoli kuukautta, mikä saattaa vaikuttaa siihen, etteivät vastaajat olleet ehtineet vielä tutustua koulukavereihinsa niin syvästi, että olisivat kokeneet saaneensa heiltä tukea.

Opiskelijahuoltoryhmän tukea ei yleisesti ottaen koettu kovinkaan suurena. Uskomme tämän johtuvan ainakin osittain siitä, ettei tarvetta tuen hakemiselle ole vielä syntynyt lyhyen opiskelutaipaleen vuoksi. B-ryhmän sisällä oli suurempaa hajontaa vastauksissa, sillä niissä oli keskimääräisesti enemmän nolliä sekä korkeamman lukeman arviointeja. A-ryhmällä oli tasaisempaa, kaikkien vastausten ollen muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta alhaisia.

6.3 Vetäjien arvioinnit kurssista

Teetimme SWOT-analyysit elämäntaitokurssin kehittäjille, eli kuraattorille ja psykologille kurssin päätyttyä. Myös toinen meistä, joka osallistui kurssille koulukuraattoriharjoittelunsa aikana, teki analyysin samaan aikaan ja keskusteli vastauksista vetäjien kanssa analyysin tekemisen jälkeen. Tarkoituksena on, että SWOT-analyysin avulla kurssista nousisi esille selkeitä vahvuuksia ja heikkouksia sekä ulkoisia mahdollisuuksia ja uhkia.

Vastaukset olivat pääosin samankaltaisia jokaisella vastaajalla. Eroavaisuuksia oli lähinnä vastausten sijoittelussa. Vastaukset menivät osittain ristiin, ja esimerkiksi heikkouksiin ja uhkiin kirjattiin samoja asioita. Kaikista arvioinneista nousi esille muutostarve. Toisaalta kurssissa nähtiin paljon hyvää, mutta analyysin perusteella tarve kurssin jatkokehittämiselle on olemassa. Liite 5 on koonti SWOT-analyyseista.

Kaikki analyysin tekijät pitivät vahvuutena sitä, että käytössä on moniammatillista osaamista, eivätkä ideat lopu kesken. Tunnit olivat monipuolisia ja erilaisia työmenetelmiä oli käytössä useita. Ryhmä nähtiin hyödyllisenä myös ryhmäytymisen kannalta, sillä erilaiset ryhmätyöt ja tutustumisleikit auttoivat toisilleen pääosin tuntemattomia nuoria tutustumaan toisiinsa ja tiivistymään luokkana. Tärkeäksi koettiin myös se, että opiskelijoilla on mahdollista oppia ja pohtia hyödyllisiä elämäntaitoja, jotka linkittyvät opiskelijan hyvinvointiin ja mahdollisesti myös koulunkäyntiin. Myös opiskelijahuoltoryhmän tutuksi tekeminen oli vahvuus, jonka myötä opiskelijoilla toivotaan olevan matalampi kynnyks lähestyä tahoja erilaisissa ongelmatilanteissa. Lisäksi opiskelijoiden saama esiintymiskokemus sekä esimerkiksi puhepiirissä että ryhmätöiden kautta, nähtiin vahvuutena.

Elämäntaitokurssin sisäisinä heikkouksina nousi muutamia konkreettisia asioita, kuten ajanpuute, arvioinnin haasteellisuus ja kysymys siitä, mitä tehdä tilanteessa jossa toinen tai molemmat vetäjistä olisivat poissa. Myös yksilötyön kärsiminen ja ryhmän yhden tavoitteen, eli henkilökohtaisen huomion antamisen haasteellisuus mietitytti. Oma rooli koettiin osin ristiriitaisena, kun psykologin ja kuraattorin olisi oltava mahdollisimman matalan kynnyksen palveluita, mutta kurssin aikana he joutuivat toimimaan opettajan roolissa ja pitämään yllä järjestystä. Myös kurssin sisällön irrallisuus verrattuna muuhun opetukseen on ongelmallista, sillä opiskelijat eivät ole tulleet opiskelemaan kouluun kurssin aiheita, eivätkä tästä syystä ole

välttämättä halukkaita tai motivoituneita osallistumaan opetukseen. Lisäksi kyseenalaistimme, kuinka paljon opiskelijat ehtivät todellisuudessa oppimaan elämäntaitoja kurssin aikana, sillä tunneilla ei ehditä käymään kustakin aiheesta kuin pintaraapaisun verran asioita läpi.

Kaikki analyysin tekijät kokivat uhkana sen, että aikataulut ovat myös jatkossa yhtä huonot kuin pilottikokeilussa. Uhkana koettiin myös se, että johto tai muu henkilökunta ei sitoudu tai arvosta, mikä heijastuu sekä kurssin järjestämiseen että opettajien asenteiden kautta myös opiskelijoihin.

Kaikki olivat yhtä mieltä siitä, että yhtenä mahdollisuutena kurssin kehittämisen kannalta olisi sen kiinnittäminen pysyväksi osaksi koulun käytänteitä, sen ollen “vakiotyökalu opiskelijoille”. Tällaisen kurssin kuuluminen pysyvänä osana opetusta voisi tuoda hyvää mainetta oppilaitokselle. Tämä voisi vaikuttaa välillisesti siihen, että kurssia arvostettaisiin enemmän. Jos opiskelijat olisivat lähtökohtaisesti motivoituneimpia, kurssin hyödyt olisivat suuremmat. Myös heikkouksissa listattu kurssin sisällön irrallisuus olisi mahdollisesti muuhun opetukseen enemmän linkitettyä opiskelijoiden silmissä mielenkiintoisempaa ja motivoisi jo sitä kautta, että aiheista voisi olla hyötyä myös muiden opintojen sekä ammattiuran kannalta. Lisäksi mahdollisuutena nähtiin se, että opettajien innostuessa kurssista ja siinä käytettävissä menetelmissä, olisi niitä mahdollista käyttää myös muilla oppitunneilla.

Keskustelimme analyysin jälkeen muun muassa siitä, miten koululta saatu rahoitus välipala- ja materiaalikuluihin nähdään mahdollisuutena myös tulevaisuutena. Muita esiinnoitettuja asioita olivat myös vetäjien motivaatio tai sen puute. Käsittelimme myös sitä, miten nykyisten vetäjien, kuraattorin ja psykologin, roolit voisivat muuttua tulevaisuutta ajatellen. Olisiko esimerkiksi mahdollista, että opettaja voisi tulevaisuudessa toimia kurssilla tasa-arvoisena työparina psykologin ja kuraattorin kanssa? Tällöin poissaolojen kirjaukset ja muut kuraattorin ja psykologin normaaliin työhön kuulumattomat työt sekä kurssin vetovastuuta voisi jakaa yhdessä opettajan kanssa.

6.4 Havainnointi

Havainnoimme elämäntaitokurssin tuntien aikana opiskelijoiden käyttäytymistä ja asennetta sekä yleistä ilmapiiriä. Muita mahdollisia havainnoin kohteita olivat opiskelijoiden osallisuus, aktiivisuus, erimielisyys, yhteisymmärrys, ristiriidat sekä oppituntien sujuminen ja eteneminen. Kirjoitimme muistiinpanoja ja analysoimme aktiivisesti tuntien kulkua.

Ryhmien ajankohdiksi valikoitui B-ryhmän osalta maanantai-aamu klo 8.10-10.25, ja A-ryhmän tunnit olivat torstai-iltapäivisin kello 13.45-16.00. On selvää, ettei juuri toisella asteella opintonsa aloittanut nuori mahdollisesti ole virkeimmillään heti maanantai-aamusta tai viimeisellä tunnilla torstai-iltapäivästä, mutta valitettavasti parempiakaan aikoja ei ollut saatavilla.

Maanantai-aamun tunneilla opiskelijat olivat lähes poikkeuksetta väsyneitä, ja aamupalan energisoivasta vaikutuksesta huolimatta vei oman aikansa aktivoida luokka. Torstai-iltapäivän tunnit olivat haastavia muutamastakin eri syystä. Toisaalta koulupäivä alkoi olla jo loppuillaan, opiskelijoiden ruokailusta oli tovi aikaa, sekä edessä hämmöttävä viikonloppu vaikuttivat opiskelijoiden osallistumismotivaatioon.

Elämäntaitokurssin ryhmät koostuivat peruskoulupohjaisista merkonomilinjan opiskelijoista. Opiskelijat olivat keskimäärin 16-17-vuotiaita. Opiskelijoiden nuoren iän havaitsi esimerkiksi suhtautumisesta tiettyihin aiheisiin. Muun muassa tunteista puhuminen vaikutti etenkin poikien keskuudessa olevan hieman haasteellista ja asennoituminen osittain huvittunutta.

Toisaalta moni sai onnistumisen kokemuksia tuntien aikana. Esiintyminen koko luokan edessä jännitti selkeästi monia. Myös puhepiirissä oman mielipiteen ääneen sanominen oli osalle haastavaa, ja siksi joidenkin kysymysten kohdalla luokkatoverit toistivat vain edellisen vastausta pitkän letkan ajan. Moni kuitenkin uskaltautui kurssin loppua kohden esittämään ääneen oman rehellisen mielipiteensä, vaikka se oli eriävä muun luokan kanssa. Siinä syntyi selkeää kehitystä.

Koulu tarjosi opiskelijoille joka tunnin alkuun ilmaisen aamupalan tai välipalan. Tämä oli hieno ele koulun puolelta ja merkki siitä tuesta, jota yhteisö tarjosi kurssille ja sen järjestäjille. Ensimmäisillä tunneilla opiskelijoista paistoi innostus tarjoiluja kohtaan. "Ei vitsi, en ole koskaan saanut millään tunnilla syötävää, siistiä!", kuului erään opiskelijan suusta. Jotkut eivät syöneet mitään, mutta monet nauttivat suuresti. Aamu- tai välipala oli selkeästi mieleinen ja sitä odotettiin etukäteen innolla.

Teimme useita havaintoja siitä, että henkilökohtaisen kontaktin ottaminen opiskelijoihin tuotti tulosta. Kun opiskelija sai tuntea itsensä ja tarpeensa huomioiduksi, muutos oli paikoitellen jopa todella suuri - etenkin, jos hyvin äänekäs ja huomiota herättävä henkilö vaihtoi asenteensa negatiivisesta positiiviseen. Alkuun väsyneet tai haluttomat opiskelijat saatiin henkilökohtaisella innostamisella ja huomioimisella paremmalle mielelle, mikä vaikutti suoraan koko luokkaan ja tuntien kulkuun.

Huomasimme, että äänekkäimpien ja negatiivisten opiskelijoiden asenne vaikutti koko luokkaan. Kummassakin ryhmässä esiintyi hälinää, eivätkä kaikki ottaneet tehtäviä tosissaan. Ryhmissä erottui tietyt porukat, jotka häiritsivät oppituntien kulkua. Osa opiskelijoista osallistui kuitenkin asiallisesti keskusteluun. Myös ohjaajat tuntuivat olevan etenkin lopputuntien aikana voimattoman ja väsyneen oloisia, jos luokassa vallitsi huono ilmapiiri. Opettajan läs-

näolo tunneilla voisi helpottaa järjestyksen ylläpitämistä, kun roolit olisivat selkeämmät ja tulisivat luonnostaan.

Kurssin aikana kummassakin ryhmässä koettiin luokan yhteishenkeen ja ilmapiiriin vaikuttava ihmissuhdepulma. Tämä heijastui jossain määrin myös elämäntaitokurssin tuntien ilmapiiriin. Luokan hallitseminen samalla kun tarkoituksena on keskittyä myös yksilötason huomiointiin, voi toisinaan olla hyvinkin haastavaa ja viedä vetäjien sekä opiskelijoiden voimavaroja.

Kun opiskelijat laitettiin työskentelemään itsenäisesti, he ottivat jopa yllättävän hyvin vastuuta ja osa yllätti meidät positiivisesti ideoillaan ja toteutuksellaan. Vaikka ryhmät jaettiin etukäteen yrittäen huomioida sen, että jokaisessa ryhmässä olisi yksi jäməkämpi johtajatyypipi, joka ottaisi vetovastuun itselleen, poissaolojen takia muutama ryhmä kaipasi hiukan enemmän tukea.

B-ryhmän viimeisellä tunnilla oli väsynyt ilmapiiri. Opiskelijoiden ensimmäinen jakso oli lo-puillaan, ja luokan sisällä oli ristiriitoja muutaman opiskelijan välillä. Tämä tunnelma tarttui myös muuhun luokkaan. Kurssista annettu palaute selittyy osin tällä, kun muutaman opiskelijan kärkkäät kommentit siirtyivät kielten päältä paperille.

B-ryhmästä moni antoi viimeisellä tunnilla lopetuspiirissä kurssille arvosanaksi kakkosen ja osaykkösen, kun kurssia pyydettiin arvioimaan asteikolla 1-3. Ryhmäläiset selittivät kolmosta huonompia arvosanoja muun muassa kurssin ajankohdalla. Viikonlopun jälkeen motivaatio opintoja kohtaan on matalalla ja väsymys painaa. Osa opiskelijoista oli sitä mieltä, että joidenkin ryhmäläisten metelöinti ja häiriköinti tunnilla häiritsi kurssia. Osa perusteli alhaista arvosanaa kurssin sisällöllä.

Joidenkin B-ryhmäläisten mielestä kurssilla käsiteltiin turhia aiheita ja osalle asiat olivat jo entuudestaan tuttuja. Positiivisena asiana kurssista tuli nousi esille se, että kurssin avulla on helpommin oppinut tutustumaan muihin ryhmäläisiin. B-ryhmän ryhmänohjaaja oli myös ryhmän viimeisellä tunnilla mukana ja totesi, että osalta opiskelijoista toisten kunnioittaminen puuttuu ja turha meteli häiritsee oppitunneilla.

A-ryhmän viimeinen tunti oli siirretty iltapäivältä ruokailun jälkeiselle tunnille. Tunnelma oli alusta saakka erilainen muihin kertoihin verrattuna. Opiskelijat olivat rentoja, kärsivällisiä ja yleisilmeeltään positiivisia, ja palaute lopetuspiirissä oli sen mukaista. Sekä vetäjät että opiskelijat arvioivat A-ryhmän kurssin onnistuneemmaksi verrattuna B-ryhmään. Vaikka vetäjät kohtasivat teknisiä ongelmia ja opiskelijat joutuivat odottelemaan ilman tekemistä, he jaksosivat odottaa rauhassa. Onkin tärkeää huomioida tuntien ajankohdan vaikutus kurssin onnis-

tumisen kannalta. Kun aiheet eivät liiku opiskelijoiden mukavuusalueella, olisi tärkeää, että ulkoiset tekijät tarjoaisivat mahdollisimman otolliset olosuhteet.

7 Pohdinta

Helmi Liiketalousopistossa järjestetty elämäntaitokurssi oli pilottihanke, jonka tarkoituksena oli kehittää toimintamalli, jota hyödyntää jatkossa parhaassa mahdollisessa muodossa. Pohdimme, olisiko kurssia hyödyllistä järjestää jatkossa ja jos, missä muodossa se olisi toimivin.

Opinnäytetyön tekeminen oli haastava ja työläs prosessi ollen samalla hyvin mielenkiintoinen ja innostava. Olemme oppineet elämäntaitokurssin aikana paljon koulussa tehtävästä työstä ja sen haasteista. Ymmärrys ennaltaehkäisevän työn tärkeydestä on lisääntynyt kummallakin. Olemme syventyneet nuorten kehitysvaiheisiin ja uskomme kerryttäneemme aimo annoksen ammatillista kasvua opinnäytetyöprosessin aikana. Tulevaisuuden toiveenamme on työskennellä nuorten kanssa ja siksi opinnäytetyön tekeminen aiheeseen liittyen on ollut hyödyllistä myös tämän seikan kannalta.

On ollut mielenkiintoista päästä tarkastelemaan aitiopaikalta uuden kurssin järjestämistä ja olla osana sen kehittelyä sekä kurssin aikana että jälkeen. Olemme lukeneet paljon aiheeseen liittyviä ajankohtaisia artikkeleita ja ymmärtäneet jatkuvasti yhä enemmän elämäntaidoista ja niiden tärkeydestä. On käynyt ilmi, että jopa aikuiset kokevat elämäntaitojensa olevan puutteellisia - on siis selvää, että tarvetta nuorten elämäntaitojen kehittämiseksi on. On esimerkiksi korostettu rahankäytön ja haaveiden tavoittelemisen opettamisen tärkeyttä jo koulussa. Tuntuu uskomattomalta, että koulussa opetetaan esimerkiksi laskemaan kertotauluja muttei sitä, miten hankkia uusia ystäviä tai työkaluja oman elämän hallintaan.

Opinnäytetyön teon alkuvaiheessa oli hankala hahmottaa kokonaisuutta ja ymmärtää yksittäisten, irrallisten asioiden yhteyttä koko työhön. Olikin hieno hetki, kun käsitimme, mitä olimme saaneet aikaan: tässähän on jotain järkeä! Tuloksista saa irti hyödyllistä dataa! Tästä kaikesta on ollut hyötyä!

7.1 Eettisyys ja luotettavuus

Tieteellisen tiedon keskeinen tunnusmerkki on luotettavuus, jonka tarkastelu kohdistuu tutkimuksen menetelmiin, prosessiin ja tuloksiin. Kehittämistoiminnassa luotettavuudessa on kyse ennen kaikkea käyttökelpoisuudesta, eli kehittämistoiminnasta syntyvän tiedon tulee todenmukaisuuden lisäksi olla ennen kaikkea myös hyödyllistä. Kehittämistoiminnassa voidaan lisäksi soveltaa laadullisessa tutkimusorientaatiossa luotettavuudesta käytettävää käsitettä

vakuuttavuus, sekä määrällisessä tutkimuksessa käytettyjä käsitteitä reliabiliteetti eli tutkimuksen toistettavuus ja validiteetti eli pätevyys. (Toikko & Rantanen 2009, 121-122.)

Kun on kyse kehittämistoiminnasta, liittyy luotettavuuteen monimutkaisia ongelmia, sillä esimerkiksi vaatimus sosiaalisten tilanteiden toistettavuudesta on ongelmallinen. Vaikka ryhmän tehtävänanto ja ulkoiset olosuhteet pysyisivät samanlaisina, ei takuita samanlaisen ryhmäprosessin aikaansaamiseksi toisella ryhmällä ole. Ryhmäprosessiin vaikuttavat monet tekijät koskien sekä ryhmän jäseniä yksilöllisesti että yhteisöllisyyttä ja uskontoja. (Toikko & Rantanen 2009, 123.)

Toisaalta myös kokemukset voidaan saattaa arvioitavaan muotoon käyttämällä erilaisia systemaattisia itsearviointimenetelmiä. Henkilöiden kokemustiedon esille tuomiseen on mahdollista käyttää erilaisia laadullisen tutkimuksen menetelmiä haastatteluista havainnointiin, ongelmanratkaisutehtäviin ja niin edelleen. Kehittämistoiminnassa kyselylomakkeet joudutaan usein laatimaan nopeasti, jolloin niiden mittavuuden pätevyys voi asettua kyseenalaiseksi. Tällöin näissä edellä mainituissa tilanteissa kyseessä on sekä reliabiliteettiä että validiteettiä kohdistuvista ongelmista. (Toikko & Rantanen 2009, 123.)

Kehittämistoiminta on usein prosessi, jossa kehittäjät osallistuvat toimintaan ja toimijat kehittämiseen, eli se on luonteeltaan sosiaalista. Tässä tapauksessa aineistojen, metodien ja tuotosten luotettavuuteen vaikuttaa kehittäjien ja toimijoiden sitoutuminen prosessiin. Sitoutumattomuus kehittämiseen heikentää aineiston, menetelmien ja tulosten luotettavuutta ja virhemahdollisuus kasvaa, jos toimijat eivät osallistu kaikkiin prosessin eri vaiheisiin. (Toikko & Rantanen 2009, 123.)

Kehittämistoiminnassa totuuden käsitys kohdentuu kysymykseen tiedon käyttökelpoisuudesta. Oleellista on tiedon käyttöarvo eli se, että jos tieto on tosi, se on käyttökelpoista. Se miten hyvin arviointia ja sen aineistoja pystytään käyttämään tavoitteiden täsmentämisessä ja projektin ohjaamisessa, on käyttökelpoisuuden prosessiarvioinnin kannalta keskeistä. Sen sijaan kehittämistulosten kannalta käyttökelpoisuudella tarkoitetaan kehittämisprosessin seurauksena syntyneiden tulosten hyödynnettävyyttä. Kehittämistoiminnan tulokset ja tuotokset ovat kontekstisidonnaisia, kun korostetaan jokaisen kehittämisprosessin ja työorganisaation ainutkertaista luonnetta. Muualla kehitettyä voi olla vaikea saada toimimaan erilaisessa toimintaympäristössä. (Toikko & Rantanen 2009, 125-126.)

Nuorten täyttämien palautelomakkeiden ja ohjaajien täyttämien SWOT-analyyysien pohjalta arvioimme kriittisesti elämäntaitokurssin mahdollisuutta vaikuttaa nuorten elämäntaitoihin. Samalla otamme huomioon arvioinnista nousseet kurssin vahvuudet ja heikkoudet. Tarkastelemme kriittisesti myös ryhmän muita tavoitteita.

Koska kurssi koskee vain kahta ryhmää ja arviointilomakkeet esitetään täytettäväksi vain näille kahdelle ryhmälle, emme voi laajentaa arvioinnista ja analysoinnista nousseita vastauksia koskemaan koko oppilaitosta. Samoin emme voi laajentaa elämäntaitoihin liittyvän kyselyn vastauksia kaikkiin nuoriin, sillä kurssi järjestettiin vain kahdelle opiskelijaryhmälle ja toteutettiin ainoastaan kerran. Toimintamme auttaa kuitenkin arvioimaan ammatillisessa oppilaitoksessa ensimmäistä kertaa toteutetun elämäntaitokurssin hyödyllisyyttä peruskoulupohjaisille opiskelijaryhmille kurssin toteuttamisen jatkoa suunniteltaessa.

Olemme allekirjoittaneet opinnäytetyösopimuksen Helmi Liiketalousopiston yhteistyökumppaneidemme, eli kuraattorin ja psykologin kanssa. Koulun rehtori antoi suullisen hyväksynnän kyselyiden tekemiselle, elämäntaitokurssin tutkimiselle ja koulun nimen käytölle opinnäytetyössämme. Saimme luvan myös kuraattorilta ja psykologilta heidän nimiensä julkaisemiseen. Oppilaitoksen kuraattori tiedotti oppilaitoksen Wilma hallinto-ohjelman kautta elämäntaitokurssiin osallistuvien nuorten vanhemmille opinnäytetyöhön liittyvän anonyymin kyselyn tekemisestä elämäntaitokurssille osallistuville opiskelijoille. Nuoria ja vanhempia tiedotettiin kyselyn tarkoituksesta ja anonymiteetistä sekä siitä, mihin käyttöön vastaukset tulevat. Olemme lisäksi sopineet Helsingin toisen asteen ammattioppilaitosten koordinoivan kuraattorin kanssa sitoutuvamme julkaisemaan ja levittämään opinnäytetyötä ja sen tuloksia työelämään käyttöön.

Pohdimme tulosten luotettavuutta arvioidessamme, kuinka tosissaan opiskelijat vastasivat esimerkiksi abstrakteihin kysymyksiin. Yritimme kyselyä pitäessämme avata lomakkeissa olevia kysymyksiä mahdollisimman konkreettisiksi, mutta ohjaamatta tuloksia mihinkään suuntaan. Jotkut vastaukset toistuivat peräkkäisinä, mistä päättelemme, että vastauksia on kopioitu kaverilta ilman omaa pohdintaa. Vastaukset olivat kuitenkin suhteessa hyvin erilaisia ja yllättivät meidät monipuolisuudessaan, joten uskomme saaneemme hyödyllistä tietoa, jota käyttää hyväksi kurssin onnistumista tarkastellessa sekä sen jatkokehittelyä ajatellen.

Pohdimme myös, että opiskelijoille kurssin alussa tehty kysely elämäntaidoista ja opiskelutaidoista olisi antanut meille mahdollisuuden vertailla taitojen kehittymistä todennukaisemmin, mutta aika-tilausyistä alkukyselyn järjestäminen jäi toteutumatta. Toisaalta emme kokeneet kyselyn tekemistä alkuvaiheessa tulosten kannalta oleelliseksi, sillä opiskelijoiden kyky arvioida elämäntaitojaan ei mahdollisesti olisi ollut vielä riittävän korkealla tasolla. Tulevaisuudessa olisi kuitenkin mielenkiintoista tutkia esimerkiksi ylioppilaspohjaisten tai muuten hievan vanhempien opiskelijoiden elämäntaitojen kehittymistä kurssin aikana alkukartoituksen avulla. Tietysti myös kohderyhmän huomioon ottavat ja ymmärrettävästi muotoillut kysymykset elämäntaidoista voisi esittää myös nuoremille opiskelijoille. Olisi esimerkiksi mielen-

kiintoista tietää, miten nuoret ylipäänsä ymmärtävät elämäntaidot ja miten käsitys muuttuu kurssin aikana.

7.2 Projektin onnistuminen

Projektin onnistumista tarkastelemme sen tavoitteiden toteutumisen kannalta opiskelijoilta ja kurssin vetäjiltä saamamme palautteen avulla. Pohdimme, voiko kaikkia tavoitteita arvioida näin lyhyellä aikajänteellä. Esimerkiksi elämäntaitojen lisääminen, opiskelutaitoihin vaikuttaminen ja yksilöllisen huomion saaminen ovat kovin subjektiivisia asioita, eikä niihin ole välttämättä yksiselitteistä vastausta. Myös opintojen keskeyttämiseen vaikuttamisen tavoitetta on lähes mahdoton arvioida näin lyhyellä aikavälillä.

Elämäntaitoryhmässä käsitellyt teemat olivat konkreettisia, kuten hyvä arki, sekä syvällisempiä, kuten mielen hyvinvointi. Ohjaajat olivat tehneet hankalammista aiheista helpommin lähestyttäviä erilaisten leikkien ja tehtävien kautta, mikä auttoi nuoria sanoittamaan luontevammin ajatuksiaan. Kaikille tartuntapintaa antavien aiheiden joukkoon kuului muun muassa terveydenhoitajan pitämä esitys ravinnon, liikunnan ja unen merkityksestä opiskelijoiden jokapäiväiseen elämään koulussa ja vapaa-ajalla. Tunnilla kuitenkin ilmeni, ettei luentotyölinen opettaminen ole välttämättä kaikista paras tapa herättää opiskelijoissa ajatuksia tai keskustelua. Etenkään, kun kumpikin luokka oli yleisilmapiiiriltään melko levoton. Erityisopettajien pitämän tunnin jälkikeskusteluissa suurin osa opiskelijoista kertoikin olevansa kinesteettinen oppija eli tekemällä oppiva. Eniten opiskelijat tuntuivat pitävän tunneista, joilla he pääsivät osallistumaan konkreettisesti tekemiseen erilaisten leikkien ja tehtävien kautta.

Kurssi onnistui ryhmäytymisen edistämässä hienosti, sitä kiittelivät myös opiskelijat. Puhepiirin, leikkien ja ryhmätöiden kautta myös muut kuin luokalta löytyvät parhaat ystävät tulivat tutuiksi. Uskomme, että kun kaikki saivat äänensä kuuluviin ja tulivat aidosti kuulluksi, myös hiljaisemmat ryhmäläiset kokivat kuuluvansa paremmin ryhmään. Tunneilla käsitellyt aiheet ja niistä heränneet keskustelut syvensivät opiskelijoiden välisiä ajatuksia toisistaan.

Opiskelijoiden tutustuttaminen opiskelijahuoltoryhmään onnistui mielestämme hienosti. Lähes kaikki OHR:n jäsenet tulivat ainakin kasvoista tutuiksi, ja vastausten sekä palautteen perusteella uskomme heidän lähestymisensä olevan helpompaa tilanteissa, joissa tarjoamansa palvelut tulevat mahdollisesti ajankohtaisiksi. Toinen ryhmänvalvojista ei päässyt ensimmäisellä toteutuskerralla paikalle eikä täten osallistunut yhdellekään tunnille, ja jäimme pohtimaan, minkälaisen viestin ryhmänvalvojien poissaolo tai paikalle tuleminen lähettää opiskelijoille. Mielestämme olisi suotavaa, että ryhmänvalvoja olisi mukana ainakin yhdellä tunnilla, välittääkseen opiskelijoille kurssia kohtaan osoitetusta arvostuksesta ja linkittäen sen samalla myös muihin opintoihin.

Havainnointiemme perusteella yksilöllisellä huomioimisella oli positiivinen vaikutus sekä yksilöihin että koko ryhmän ilmapiiriin. Huonolla tuulella ollut opiskelija saattoi levittää pahaa mieltä ja negatiivista ilmapiiriä koko luokkaan, mutta opiskelijan tullessa kohdatuksi, hänen mielensä saattoi kohentua silmissä. Tavallisilla oppitunneilla on usein niin kova tahti, että positiivista huomiota saa harvoin muut kuin tunneilla onnistuvat. Tämä on kurssin selkeä vahvuus, vaikka kumpikin ohjaajista totesi opiskelijoiden yksilöllisen huomioinnin olleen haasteellisempaa kuin he etukäteen kuvittelivat. Siitä oli kuitenkin varmasti apua, että meistä tekijöistä toinen osallistui tunneille ikään kuin ylimääräisenä henkilönä, jolloin huomion antajia oli enemmän.

Kumpikin elämäntaitokurssin luokka joutui tyytymään huonoihin aikatauluihin. Juuri peruskoulunsa päättäneet nuoret eivät välttämättä ole virkeimmillään maanantai-aamuisin tai myöhään iltopäivällä, ja opiskelijoiden vastaanottavuus ei tästä syystä ollut tuntien aikana parhaimmillaan. Jos kurssi ei tunnu opiskelijoista tärkeältä, houkutus tuntien väliin jättämiseen kasvaa usein niin suureksi, ettei tunneille vaivauduta menemään. Tämä voi johtaa siihen, ettei kurssi tavoita niitä, joita kurssin sisältö palvelisi eniten. Kurssin alussa opiskelijoita olikin tunneilla hieman enemmän kuin keski- ja loppuvaiheessa. Tämän kaltaiselta, opiskelijoiden vastausten ja palautteen perusteella muihin opintoihin verraten ehkä ylimääräisenäkin koetulta kurssilta voi olla opiskelijoiden mielestä helppo jättäytyä pois, vaikka kurssille osallistuminen onkin pakollista.

Ajankäytöllisesti kurssin pitäminen oli työläämpää kuin etukäteen ennakoitiin. Elämäntaitokurssin vetäminen vei yllättävän paljon aikaa, ja sekä kuraattorin että psykologin yksilötyö kärsi kurssin vuoksi. Kurssi söi työtunteja konkreettisten kurssituntien lisäksi muun muassa suunnitteluun käytetyn ajan ja muiden valmistelujen, kuten aamu- ja välipalan ostamisen vuoksi. Psykologilla yksilötyö kärsi enemmän alkujaksossa, kuraattorilla taas kurssin loppuvaiheessa - tämä siitä syystä, että lukukauden alussa opiskelijat ovat enemmän yhteydessä psykologiin, ja kuraattorilla on kädet täynnä töitä siinä vaiheessa kun kouluun palaamattomia nuoria alkaa lukukauden myöhäisemmässä vaiheessa nousta esille.

Yksi tärkeä huomioitava näkökulma on kuraattorin ja psykologin roolit ja niiden mahdollinen muuttuminen kurssin myötä. Kuraattorin ja psykologin tulisi olla mahdollisimman matalan kynnyksen palveluita, mutta jos he kurssin vetäjinä toimivat opiskelijoiden silmissä opettajan roolissa, on mahdollista, että kynnys hakeutua heidän puheilleen kasvaa. Tämä herätti kysymyksiä etenkin kurssin loppupuolella, kun opiskelijat ja kurssin vetäjät alkoivat tulla tutuksi toisilleen. Vaikka suurin osa opiskelijoista hyötyisi kurssin myötä syntyneestä positiivisesta siteestä heidän ja vetäjien välillä, on aina mahdollista, että joku jättää hakeutumatta kuraattorin puheille tunnilla sattuneen ikävän sanailun seurauksena.

Elämäntaitojen oppimista kurssin aikana on hankala arvioida. Kurssin alussa teetetty kyselylomake olisi saattanut auttaa meitä arvioimaan paremmin opiskelijoiden elämäntaitojen kehittymistä kurssin aikana, vertaamalla tuloksia lopussa tehtyyn kyselyyn. Toisaalta uskomme, että juuri peruskoulunsa päättäneellä nuorella ei välttämättä olisi ollut todenmukaista kykyä arvioida omia elämäntaitojaan heti opiskelujen alkuvaiheessa. Vaikka meidän on hankala arvioida elämäntaitokurssin hyödyllisyyttä juuri elämäntaitojen opettajana, uskomme, että opiskelijoille on tarttunut käsitellyistä aiheista ainakin jonkin verran tietoa mukaan. Moni opiskelija vastasikin oppineensa kurssin aikana muun muassa sosiaalisuutta, toisten kuuntelemista, ryhmätöiden tekoa ja toisten kanssa paremmin toimeen tulemistä - toisin sanoen juuri niitä elämäntaitoja.

Kurssin hyödyllisyyttä pohtiessamme vastaan tuli Hidasta Elämää - sivuston ajankohtainen mielipidekirjoitus "Uusi minä: Elämäntaitoja pitäisi opettaa koulussa" (Rasimus 2014), joka haastaa pohtimaan mielenkiintoista ajatusta: jos edes aikuiset eivät hallitse taitoja, joiden avulla on mahdollista etsiä oman elämänsä tarkoitusta ja toteuttaa unelmiaan, miten nämä taidot voisivat siirtyä lapsille? Koulun tarkoituksena on valmistaa meitä elämään varten, mutta opetussuunnitelmasta puuttuu täysin aine, joka opettaisi meitä elämään onnellisesti.

Onnellisen elämän etsintään on olemassa paljon erilaisia tekniikoita, joista harva aikuinenkaan on tietoinen. Koulussa opetetaan kieliä, matematiikkaa ja historiaa, mutta esimerkiksi taitoa käsitellä rahaa, miten löytää ystäviä, kuinka toteuttaa unelmiansa ja löytää elämälle tarkoitus, ei opeteta lainkaan. Liian harva tietää, että on asioita, joita toistuvasti tekemällä on mahdollista päästä lähemmäs omia unelmiaan. (Rasimus 2014.)

Artikkelissa käsitellään myös mahdollisuutta, että elämäntaitojen kartuttaminen voisi estää erilaisia sairauksia ja riippuvuuksia, sillä ihminen on psykosomaattinen kokonaisuus - mieli ja henki vaikuttavat fyysiikkaan ja päinvastoin. (Rasimus 2014) Pohdintaan on helppo yhtyä. Jos elämäntaidot ovat puutteelliset ja esimerkiksi ihmissuhteiden solmiminen hankalaa, voi seurauksena olla yksinäisyyttä, ulkopuolisuuden tunnetta ja alakuloisuutta - jopa masennusta. Tämä linkittyy myös koulumenestykseen, sillä jos koulussa ei ole hyvä olla eikä sieltä löydy ystäviä, sinne meneminen voi tuntua hankalalta.

Mielestämme on selvää, että Helmi Liiketalousopistossa järjestetty elämäntaitokurssi on tarpeellinen. Sisältöä olisi kuitenkin saatava linkitettyä jollain tavalla muihin opintoihin. Tällä hetkellä kurssilla käsitellyt aiheet jäävät paikoitellen irrallisiksi, ja yksittäisen teeman käsitteleminen alle kaksi tuntia kestävässä oppitunnin aikana ei ole riittävästi siihen, että opiskelija ehtisi sisäistää asioita. Yksi opiskelija vastasikin palautelomakkeessa kysymykseen jolla karotettiin opiskelijoiden kurssilla oppimia asioita, "eihän täällä opeteta mitään?".

Myös opiskelijoiden palautteen perusteella kurssi oli onnistunut, vaikka siinä onkin kehitystarpeita. Yleisin kurssin ilmapiiriä kuvannut vastaus oli kummallakin luokalla hyvä, minkä lisäksi rento, avoin ja kiva esiintyi monissa vastauksissa. Vaikka seassa oli yksittäisiä kielteisempiä vastauksia, keskeinen viesti tuloksissa oli kuitenkin selkeästi positiivisen puolella. Negatiivisemmat ilmaukset saattavat johtua siitä, että B-ryhmän viimeisellä tunnilla muutama opiskelija kinasteli keskenään, mihin vetäjien piti puuttua sanallisesti. Tästä aiheutui närkästystä, mikä näkyi varmasti myös kyselylomakkeen vastauksissa. A- ja B-ryhmän vastausten eroavaisuus liittyi esimerkiksi siihen, että B-ryhmässä oli enemmän ääripäävastauksia, eli todella hyviä ja todella huonoja, ja huonot selittynevät aiemmilla. A-ryhmässä taas annettiin eniten tasaista kahdeksikkoa, ja kummankin ryhmän numeraalinen kurssiarviointi oli lopulta keskiarvoltaan sama.

7.3 Kehittämisideat

Mielestämme on selvää, että Helmi Liiketalousopistossa järjestetty elämäntaitokurssi on tarpeellinen. Sisältöä olisi kuitenkin tärkeä saada linkitettyä jollain tavalla muihin opintoihin. Tällä hetkellä kurssilla käsitellyt aiheet jäävät paikoitellen irrallisiksi, ja yksittäisen teeman käsitteleminen alle kaksi tuntia kestävästä oppitunnin aikana ei ole riittävästi, että opiskelija ehtisi sisäistää asioita. Yksi opiskelija vastasikin palautelomakkeessa kysymykseen jolla karotettiin opiskelijoiden kurssilla oppimia asioita, "eihän täällä opeteta mitään?".

Pohdimme, että yksi vaihtoehto kurssin toteutukselle olisi jakaa se kahteen osaan: ensimmäinen osa pidettäisi syksyllä ryhmäytymisen kannalta, toinen keväällä elämäntaitojen opettamiseen ja syventämiseen. Opiskelijat kiittelivät sekä suullisesti että kirjallisesti kurssin ryhmäytymistä tukevaa vaikutusta, siksi kurssin järjestäminen heti syksyllä uuden koulun alkaessa olisi mielekästä myös jatkossa. Toisen osan voisi järjestää keväällä, kun opiskelijat olisivat päässeet opiskeluun paremmin mukaan ja olisivat ehkä vastaanottavaisempia. Kurssiin ei ehkä kyllästyttäisi niin helposti, vaan se olisi mukava lisä matematiikan ja äidinkielen opiskelun lomassa. Kahdessa osassa järjestetty kurssi voisi helpottaa myös työntekijöiden työtaakkaa, sillä kerralla ei tulisi niin suurta rupeamaa järjestettäväksi, eikä yksilötyö kärsisi yhtä paljon.

Elämäntaitokurssille olisi tärkeää saada mukaan myös opettajia. Tällä hetkellä toteutus on lähes kokonaan psykologin ja kuraattorin vastuulla, vaikka moni kurssin pitämiseen liittyvä seikka ei heidän normaaliin työhönsä kuulukaan. Kuraattori ja psykologi keskustelivat kurssin jälkeen muun muassa siitä, kenelle poissaolojen kirjaukset kuuluisivat ja voisiko tämän kaltaisia hommia jakaa esimerkiksi opettajalle. Kurssi nykyisessä muodossaan tuntui melko kuormittavalta vain heidän kahden järjestettäväksi.

Kuten mainitsimme aiemmin, näimme tuntien ajankohtien vaikutuksen opiskelijoihin ja sitä kautta tuntien etenemiseen. Aikainen maanantai-aamu tai viikon loppupuolen myöhäinen il-

tapäivä on harvalle se kaikista energisin hetki päivästä, ja uskomme että tuntien ajankohtaa muuttamalla moni motivaatio- ja asenneongelma muuttuisi parempaan ihan itsestään. Toisen ryhmän viimeinen tunti siirtyi heti ruokailun jälkeiseksi tunniksi, ja tunnelma tällä tunnilla oli aivan erilainen muihin verrattuna. Opiskelijat olivat tunnille sattuneista teknisistä ongelmista huolimatta kärsivälisiä ja hyväntuulisia.

Jatkoa ajatellen voisi olla mielekäästä, jos opiskelijat pääsisivät konkreettisesti työskentelemään erilaisten tehtävien kautta yhdessä OHR:n jäsenten kanssa. Kuraattori ja psykologi osallistuivat elämäntaitokurssilla yhdessä opiskelijoiden kanssa leikkeihin ja puhepiiriin ja ikään kuin asettuivat opiskelijoiden kanssa samalle tasolle. Tämä saattaa lieventää perinteisiä valta-asemia opiskelijan ja työntekijöiden välillä ja madaltaa kynnystä yhteydenottoon.

Jatkotutkimusideoita miettiessämme pohdimme, että olisi mielenkiintoista arvioida erikseen tyttöjen ja poikien elämäntaitoja ja kokemuksia kurssista. Lisäksi aiemmin mainittu kurssin alussa suoritettu kysely elämäntaidoista tai sen käsitteen ymmärtämisestä ja tulosten vertailu kurssin lopussa tehtävään vastaavaan kyselyyn olisi kiinnostava tutkimusaihe. Keskustelimme myös mahdollisuudesta vertailla erilaisia elämäntaitokursseja keskenään syvemmillä tasolla ja tutkia, mitkä mahdolliset eriävät seikat vaikuttavat minkäkin kurssin onnistumiseen tai onnistumatta jäämiseen.

Vuoden 2015 Nuorisobarometrissä nuorilta kysyttiin millaiseksi he kuvittelevat elämänsä 10 vuoden kuluttua ja Helsingin lisäotoksessa aikaperspektiiviksi oli valittu 20 vuotta. Kyselyn oletuksena oli, että ei osaa sanoa -vastauksien määrä olisi pitänyt kasvaa aikajänteen ollessa niin pitkä, mutta niin ei tapahtunut. Sen sijaan todennäköisyys perheen perustamiselle sekä ulkomaille muutolle kasvaa pitemmällä tulevaisuusperspektiivillä. (Myllyniemi 2015, 213.)

Huomasimme omassa tutkimusaineistossamme samaa. Tulevaisuutta kartoittavia kysymyksiä laatiessamme emme asettaneet aikarajoituksia, jolloin vastaukset olivat hyvin samankaltaisia: perhe ja muutto ulkomaille on monen nuoren haavelistalla. En osaa sanoa -vastauksia oli vähän. Lisäksi kurssille osallistuneet nuoret opiskelivat Helsingissä ja asuvat siten pääkaupunkiseudulla tai sen lähetyvillä, jolloin maastamuutto-vastaukset ovat todennäköisempiä vuoden 2015 vuoden Nuoriso-barometrin lailla. Maalla asuvilla nuorilla maastamuuttoon liittyvät vastaukset olisivat epätodennäköisempiä (Myllyniemi 2015, 213.)

Ammattistartti toteutettiin vuosina 2006-2010 ja sen tavoitteena oli madaltaa jatko-opintoihin siirtymisen kynnystä ja vähentää keskeyttämistä varsinaiseen tutkintoon johtavan koulutuksen alussa. Elämäntaitojen vahvistumista tukevat ja oman oppimisen ja osaamisen arviointitaitojen parantumiseen tähtäävät tavoitteet saavutettiin vain kohtalaisesti, sillä kolmannes opiskelijoista ei kokenut opiskelutapojensa parantuneen. Myös arvokasvatus ja yhteis-

kunnallisen vastuun kasvattaminen onnistui vain kohtalaisesti, sillä Ammattistartti painotti enemmän ammatillista kasvua ihmisenä kasvun sijaan. Yksilöllisyyden ja toiminnallisuuden korostaminen näkyi käytännössä opiskelulle asetettujen yksilöllisten tavoitteiden muodossa. (Tarvainen, Pelto-Huikko & Ursin 2009, 25.)

Haasteena pidettiin sitä, että koulutukseen osallistuneet olivat hyvin moninainen joukko nuoria, joilla oli erilaisia koulunkäyntiin liittyviä motivaatio-ongelmia ja elämönhallintaan liittyvää problematiikkaa. Tämä näkyi koulutuksessa muun muassa myöhästelyinä, poissaoloina ja vastuuntunnottomuutena. Seurantaselvityksessä kävikin ilmi, että moniammatillinen sekä Ammattistartin tavoitteet huomion ottava opiskelijahuolto on tärkeä tuki. Haasteina nähtiin myös se, että Ammattistartissa osattaisi ottaa huomioon opiskeluvalmiuksiltaan ja -taidoiltaan erilaiset oppijat. (Tarvainen, Pelto-Huikko & Ursin 2009, 5.)

Helmi Liiketalousopistossa järjestetyn elämäntaitokurssin kanssa samaa Ammattistartissa on se, että opiskelijoiden tarpeita pyritään ottamaan yksilöllisesti huomioon ja tulokset ovat niiltä osin hyvät. Lisäksi, vaikka emme voi täysin tietää mitä elämäntaitokurssilla olleet opiskelijat saivat kurssista irti, vastausten perusteella samankaltaisuutta on myös elämäntaitojen vahvistumista tukevien tavoitteissa, jotka onnistuivat vain kohtalaisesti. Sekä Ammattistartissa että Helmen elämäntaitokurssilla koettiin samankaltaisia motivaatioon ja elämönhallintaan liittyviä haasteita, kuten myöhästelyjä ja poissaoloja. Opiskelijahuollon tukea painotettiin sekä Ammattistartissa että Helmen elämäntaitokurssilla.

Vuoden 2015 Nuorisobarometrin Helsinki-osiossa oli yhdeksän elämönhallintaan liittyvää väitettä, jotka liittyivät elämänvalmiuksien oppimiseen peruskoulussa ja toisen asteen koulutuksessa eli lukiossa tai ammattikoulussa. Vuosittain tehtävä Nuorisobarometri mittaa 15-29-vuotiaiden nuorten arvoja ja asenteita. Vastauksista kävi ilmi, että vuorovaikutustaitoja, oppimaan oppimista ja ongelmien ratkaisutaitoja oli opittu hyvin koulussa. Konkreettisia arjen asioita, kuten esimerkiksi asunnon hakua tai raha-asioiden hoitamista ei mainittu koulun juuri opettaneen. Tilastollisesti huomattava ero syntyi naisten ja miesten välillä vuorovaikutustaidoissa, joita naiset mainitsivat saaneensa koulusta enemmän kuin miehet. (Nuorten hyvinvointikertomus.)

Vuoden 2015 Nuorisobarometrin Helsinki-osio ja Helmen elämäntaitokurssilta keräämämme aineisto on osin samanlaista. Kummankin tutkimuksen avulla selvisi, että opiskelijat kokevat ettei konkreettisia elämäntaitoja juuri opeteta. Nuorisobarometrissa mainittu tilastollinen ero naisten ja miesten välillä on kiinnostava - myös elämäntaitokurssin osalta, kuten jatkokehittelykohdassa kerroimme. Etenkin miesten kokema vähäisempi vuorovaikutustaitojen oppiminen mietityttää. Elämäntaitokurssin avulla kaikki saivat äänensä kuuluviin ja moni nuori mies sai

esiintymiskokemusta ja opetteli sanottamaan tunteitaan, ja uskomme siitä olleen suurta hyötyä tulevaisuuden kannalta.

Jaana Ketomäen (2011, 2) Elämönhallinnallisten tekijöiden yhteys ammatillisten perusopintojen negatiiviseen keskeyttämiseen - pro gradu -tutkielman tarkoituksena oli kartoittaa, kuinka elämönhallinnalliset tekijät linkittyvät ammatillisten perusopintojen negatiiviseen keskeyttämiseen. Tutkimuksessa selvitettiin rahankäytön, harrastusten, nukkumistottumusten ja päihteiden käytön yhteyttä opintoihin sekä negatiiviseen keskeyttämiseen. Aineistona käytettiin Niilo Mäki Instituutin Motivoimaa - hanketta varten kerätyt kyselyn vastaukset ja oppilaitosten luovuttamat opiskelijarekisteritiedot.

Tutkimuksessa selvisi, että harrastamattomuus, epäsäännölliset nukkumistottumukset, haasteet rahankäytön hallinnassa sekä päihteiden käyttö olivat yhteydessä heikompaan opinnoissa menestymiseen sekä edistymiseen ensimmäisen opiskeluvuoden aikana. Lisäksi nämä tekijät vaikuttivat myös negatiiviseen keskeyttämiseen, ja opintojen sujumattomuus voikin olla yhteydessä opintojen keskeyttämiseen. (Ketomäki 2011, 2.)

Opinnoissaan paremmin edistyivät ne, joilla ei ollut elämässään riskitekijöitä, verrattuna opiskelijoihin, joilla oli vähintään yksi riskitekijä, ja he edistyivät paremmin kuin ne, joilla riskitekijöitä oli kaksi tai enemmän. Tutkimuksen päätelmänä on, että ammatillisten opintojen keskeyttämistä ehkäisevässä työssä tulisi ottaa huomioon nuorten elämönhallinnalliset riskitekijät ja niiden vaikutus opinnoista suoriutumiseen ja negatiivisen keskeyttämisen riskiin. (Ketomäki 2011, 2, 50.)

Kuten Ketomäen (2011) tutkimustuloksista käy ilmi, nuorten elämäntaidoilla on merkitystä opinnoista suoriutumiseen ja keskeyttämisriskiin. Helmen elämäntaitokurssi tukee nuorten koulumenestystä ja on omalta osaltaan ennaltaehkäisemässä edellä mainittuja asioita. Tunnella käsiteltiin esimerkiksi harrastamattomuuden, epäsäännöllisten nukkumistottumusten ja päihteiden käytön kaltaisia aiheita, jotka tutkimuksen mukaan vaikuttavat heikompaan opinnoissa menestymiseen ja niiden keskeyttämiseen. Mielestämme yllä mainittuja asioita ei voi koskaan käsitellä liikaa - ei, vaikka opiskelijat eivät juuri siinä hetkessä ymmärtäisikään arvostaa sitä ansaitsemallaan tavalla. Elämäntaitokurssille on selkeä tilaus ja se tulee ehdottomasti tarpeeseen.

Lähteet

Painetut lähteet

- Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaaripsykologia. Helsinki: WSOYpro.
- Kauppila, R.A. 2005. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot. Keuruu: PS-kustannus.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2008. Temperamentti, stressi ja elämänhallinta. Juva: WSOY.
- Lindroos, J-E. & Lohivesi, K. 2010. Onnistu strategiassa. 3. painos. Helsinki: WSOY pro.
- Mahkonen, S. 2015. Uusi oppilashuoltolaki työväliseenä. 2. painos. Helsinki: Edita.
- Määttä, S., Kiiveri, L. & Kairaluoma, L.(toim.) 2014. Otetta opintoihin. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti.
- Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. 5. painos. Jyväskylä : PS-kustannus.
- Sinkkonen, J. 2010. Nuoruusikä. Helsinki : WSOY.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 2. painos. Tampere: Tampere University Press.
- Viitala, R. & Jylhä, E. 2013. Liiketoimintaosaaminen. Menestyvän yritystoiminnan perusta. 6. painos. Helsinki: Edita.
- Vilkkä, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Sähköiset lähteet

- Hietanen-Peltola, M. & Korpilahti, U. (toim.). 2015. Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos. Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Luettu 29.9.2015. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126936/URN_ISBN_978-952-302-505-9.pdf?sequence=1
- Kehityksen Avaimet Oy. Näkymiä verannalta -korttisarja. <http://www.kiianmaa.com/kauppa/toiminnalliset-v%C3%A4lineet/n%C3%A4kymi%C3%A4-verannalta-%E2%80%93korttisarja>
- Ketomäki, J. 2011. Elämänhallinnallisten tekijöiden yhteys ammatillisten perusopintojen negatiiviseen keskeyttämiseen. Pro gradu -tutkielma. Luettu 22.1.2016. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37090/URN%3aNB%3afi%3ajyu-2011121511806.pdf?sequence=1>
- Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta L 1409/2014. Luettu 28.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141409>
- Myllyniemi, S. (toim.). 2015. Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015. Luettu 12.2.2016. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2016/01/Nuorisobarometri_2015_ISSUU.pdf
- Nuorten hyvinvointikertomus. Elämäntaidot koulusta. Aineistokatsaus. Luettu 22.1.2016. <http://www.nuortenhyvinvointikertomus.fi/indikaattorit/itsensa-kehittaminen/elamantaidot-koulusta>

Nyyti ry. 2015. Strategia 2015-2019. Toiminta- ja taloussuunnitelma 2015. Henkistä hyvinvointia ja elämänhallintaa opiskelijoille. Luettu 25.10.2015.

<https://www.nyyti.fi/Strategia%202015-2019.pdf>

Nyyti ry. 2016. NYYTIN ELÄMÄNTAITOKURSSI® -ohjaajakoulutus. Viitattu 24.2.2016.

<https://www.nyyti.fi/ammattilaisille/koulutus/ohjaajakoulutus/>

Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki 1287/2013. Luettu 29.9.2015.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>

Rasmus, M. 2014. Elämäntaitoja pitäisi opettaa koulussa. Hyvinvointiverkkomedia ja blogiyhteisö. Luettu 22.1.2016. <http://hidastaelamaa.fi/2014/04/uusi-mina-elamantaitoja-pitaisi-opettaa-koulussa/>

Tarvainen, T., Pelto-Huikko, A. & Ursin, J. 2009. Ammattistartti oppilaitosvastaavien ja opiskelijoiden kokemana. Artikkel. Luettu 22.1.2016.

https://www.researchgate.net/profile/Jani_Ursin/publication/265524769_AMMATTISTARTTI_OPPILAITOSVASTAAVIEN_JA_OPISKELIJOIDEN_KOKEMANA/links/54cb77310cf26a838e4cf038.pdf

Williams, A. 2014. Restorative Practices in Schools -Building Community and Enhancing Learning. Slide show. Luettu 8.12.2015. http://www.swanseaps.com/wp-content/uploads/2014/04/Restorative_Practices_in_Schools.pdf

Liitteet

Liite 1: Elämäntaitokurssia kartoittava kysely.....	57
Liite 2 Opiskelijoiden tulevaisuudennäkymiä kartoittava kysely	58
Liite 3 Esimerkki elämäntaitokurssia kartoittavan kyselyn vastausten koonnista	62
Liite 4 Esimerkki opiskelijoiden tulevaisuudennäkymiä kartoittavan kyselyn koonnista	63
Liite 5 SWOT-analyysin vastausten koonti	65

Liite 1: Elämäntaitokurssia kartoittava kysely

1. Kuvaile muutamalla lauseella työskentelyilmapiiriä kurssilla.
2. Mitä uutta olet oppinut elämäntaitokurssilla? Mainitse ainakin kolme (3) asiaa.
3. Mitkä asiat ovat tuottaneet onnistumisen kokemuksia kurssilla?
4. Millaisena olet kokenut puhepiirin työskentelytapana (hyviä ja huonoja puolia)?
5. Miten puhepiiri voisi toimia muissa oppiaineissa?
6. Jos käyttäisit opiskeluhuoltoryhmän (kuraattori, psykologi, terveydenhoitaja, erityisopettajat) tarjoamia palveluita, miten helppo heitä olisi lähestyä?

HELPPO 1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5 TOSI VAIKEA

7. Anna kurssille yleisarvosana asteikolla 4-10.
8. Anna palautetta kurssista. Sana on vapaa!

Liite 2 Opiskelijoiden tulevaisuudennäkymiä kartoittava kysely

KYSELY

Vastaukset ovat nimettömiä ja niitä käytetään hyväksi Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomiopintojen opinnäytetyössä.

Kysymykset 1-3 heijastetaan seinälle.

1.

2.

3.

4. Yliviivaa seuraavista ilmaisuista viisi eniten ryhmääsi kuvaavaa adjektiivia:

MELUISA

TUKEVA

KANNUSTAVA NOLAAVA

HYVÄ
TELEVA

HYVÄKSYVÄ

AGGRESSIIVINEN

KUUN-

HUUMORINTAJUINEN

LEVOTON

ERILAISUUTTA ARVOSTAVA

AUTTAVA

TIIVIS

RIITAISA

AHKERA

EI-KANNUSTAVA

TURVALLINEN ARVOSTAVA

RISTIRIITAINEN

5. Keneltä olet saanut tukea opiskelujasi varten ja kuinka paljon?
Vedä janalle poikkiviiva kohtaan, joka vastaa mielipidettäsi.

Ryhmänohjaaja

En ollenkaan ----- Paljon

Opiskelijahuoltoryhmä (kuraattori, psykologi, erityisopettajat, terveydenhoitaja)

En ollenkaan ----- Paljon

Koulukaverit

En ollenkaan ----- Paljon

Ystävät

En ollenkaan ----- Paljon

Perhe

En ollenkaan ----- Paljon

Kiitos vastauksistasi,
Jonna & Satu

Liite 3 Esimerkki elämäntaitokurssia kartoittavan kyselyn vastausten koonnista

A-ryhmä	B-ryhmä
<p>1. Kuvaile muutamalla lauseella työskentelyilmapiiriä kurssilla.</p> <p>”Hyvä ja rento.” ”Hyvä ja iloinen” ”Ihan hyvä ja positiivinen” ”Hyvä, iloinen” ”Hyvä, rauhallinen ja asiallinen.” ”Ilmapiiri oli suhtkoht positiivinen, välillä hieman levoton” ”Ihan ok” ”Ihanaa” ”Ihan hyvä, oppilaat monesti väsyneitä, siksi eivät niin innoissaan.” ”Hyvä, rauhallinen, välillä pientä levottomutta” ”Todella hyvä.” ”Rento, hyvä” ”Rentoo ja” ”Rento, mukava” ”Elämäntaitokurssi on rentoa” ”Mukava, asiallinen, kiva” ”Kiva” ”Mukava ja rento työskentelyilmapiiri” ”Hyvä, positiivinen, huumorintajuinen” ”Työskentelyilmapiiri on ollut vaihteleva.” Tyhjiä vastauksia: 0</p> <p>Tiivistys:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hyvä x 10 - Rento x 6 - Mukava x 3 - Iloinen x 2 - Positiivinen x 2 - Levoton x 2 - Rauhallinen x 2 	<p>1. Kuvaile muutamalla lauseella työskentelyilmapiiriä kurssilla</p> <p>”Hyvää ja levotonta” ”Kiva, menevä” ”Aika raju ilmapiiri” ”Aika menevä meininki, johtuu varmaan meidän luokasta” ”Villi hyvä avoin” ”Hyvä yhteishenki” ”Hyvä ja avoin” ”Villi, häiritsevä, kivaa” ”Työskentelypiiri on ”energinen” aamulla kaikki on väsynyt” ”Huono, kaikki sekoilee ja häiritsee” ”Jees” ”Työskentelyilmapiiri on mielestäni ollut ok.” ”Hyvä ilmapiiri työskentelyyn” ”Hyvä työskentelyilmapiiri” ”Hyvä työskentelyilmapiiri” ”Mielestäni ilmapiiri on ollut rento sekä mukava” ”Kiva, mielenkiintoinen, antaa hyvän tuulen tunnin jälkeen.” ”Rentoa, hyväntuulista” ”Ihan ok välillä levoton” ”Hyvä” Tyhjiä vastauksia: 0</p> <p>Tiivistys:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hyvä x 8 - Kiva x 3 - Avoin x 2 - Levoton x 2 - Rento x 2 - Menevä meininki x 2 - Villi x 2

Liite 4 Esimerkki opiskelijoiden tulevaisuudennäkymiä kartoittavan kyselyn koonnista

A-ryhmä	B-ryhmä
<p>1. Mitä tahtoisit lukea itsestäsi sanomalehdistä?</p> <p>”Tahtoisin lukea lehdestä, että on olen voittanut junnujen SM kisat Bikini fitneksessä. Ja tietysti myös EM ja MM...”</p> <p>”Että olen menestynyt työssäni jollain erityisellä tavalla tai että olisin menestynyt urheilussa hyvälle tasolle esim. Fitness-kilpailussa”</p> <p>”Haluaisin, että minusta olisi kirjoitettu, kun olisin voittanut jonkun tunnetun tanssikilpailu.</p> <p>”Haluaisin, että minun saavutukseni lukisi lehdessä.”</p> <p>”Haluan lukea itsestäni 50v syntymäpäiväonnittelet lehdestä”</p> <p>”Haluan että siinä lukee: voitin lotossa 30 milj. euroa ja hän ei antanut rahaa hyväntekeväisyyteen”</p> <p>”Suomen paras CSCO pelaaja lopetti koulun kesken pelin takia ja tienaa pelin avulla satoja tuhansia euroja rahaa.”</p> <p>”Nuori mies pelasti 11 lasta hukumiselta”</p> <p>”_”</p> <p>”Että olisin rikas”</p> <p>”Että olisin ammatti lätkä pelaaja ja olisin saavuttanut jtn suurta”</p> <p>”positiivisia asioita, suorituksia”</p> <p>”Hyvistä suorituksistaan, lottovoitoista, ulkonäköä kehuttavan”</p> <p>”Haluaisin et musta kerrotaan kuinka hyvä näyttelijä olen, oisin maailman paras.”</p> <p>”Haluaisin lukea itsestäni lehdestä, että menisin naimisii Justin Bieberin kanssa”</p> <p>”haluisin lukea itsestäni lehdestä hyvistä suorituksista ammatin ja urheilun parissa.”</p>	<p>1. Mitä tahtoisit lukea itsestäsi sanomalehdistä?</p> <p>”Haluaisin lukea itsestäni omista saavutuksistani ja onnistumisistani.”</p> <p>”Että on päässy NFI:n Draftin ykköseks, tienaa eniten rahaa kaikista urheilijoist ja että omistan kokonaisen kerrostalon Nykistä jossa asun.”</p> <p>”Jalkapallotähti maailman paras futari, lottovoittaja 100 000 000, oli Phi näyttelee James Bondissa”</p> <p>”Johtaja, julkkis, 12milj lottovoitto”</p> <p>”Että oisin menestyny elämässä tekemällä paljon töitä ja auttamalla jotenkin hyväntekeväisyydessä. Oisin perustanu hyvän perheen ja mun lapset ois menestyny”</p> <p>”Kaikkeee chillii ku meitsi pelaa änäris”</p> <p>”Perustanut oman yrityksen USA:han ja tullut miljonääriksi. Samalla pelaa NHL-liigassa Capitalsissa”</p> <p>”eka suomalainen kuussa”</p> <p>”Perusti oman yrityksen (menestynyt ulkomaille)”</p> <p>”Eka ihminen joka kävi auringossa”</p> <p>”Et oon maailman paras fudispelaaja”</p> <p>”Uuden jättiyrityksen omistaja vaihtui”</p> <p>”Megaforcen uudet kasvot”</p> <p>”Menestynyt laulamisessa, auttanut apua tarviivija ihmisiä”</p> <p>”Että voitän loton”</p> <p>”Että voittais Stanley Cupin Boston Bruinsissa. Ja että voittais NHL:än parhaan puolustajan palkinnon. Ja että yrityksen menestyisi markkinoilla.”</p> <p>”Yritykseni pääsisi pörssiin. Menestynyt yrit-</p>

<p>”?”</p> <p>”Haluaisin lukea itsestäni että olen tehnyt jotain hyvää muille (kehitysmaita/eläimiä auttamassa)”</p> <p>”kaikkea positiivista ja hyvää. Esim. jos olisin tehnyt jonkun tosi kunnioitettavan teon.”</p> <p>”Että olen miljonääri”</p> <p>Teemoja:</p> <p>Vaurastuminen x 5</p> <p>Urheilusaavutukset x 6</p> <p>Työuralla onnistuminen x 2</p> <p>Henkilökohtainen saavutus x 5</p> <p>Hyväntekeväisyys, muiden auttaminen</p> <p>Suuret haaveet</p>	<p>täjä.”</p> <p>”Huippu jalkapalloilijana”</p> <p>”Pelilehdessä, haluaisin olla arvostelemassa pelejä. Tai joku haastattelu et mitä pidän jostain pelistä”</p> <p>”Että olen saavuttanut jotain jääkiekossa”</p> <p>Teemoja:</p> <p>Vaurastuminen x 5</p> <p>Urheilusaavutukset x 7</p> <p>Työuralla onnistuminen x 7</p> <p>Ulkomailla menestyminen x 3</p> <p>Suuret haaveet x 3</p> <p>Hyväntekeväisyys, muiden auttaminen x 2</p>
---	--

Liite 5 SWOT-analyysin vastausten koonti

Luvut ovat vastausten esiintyvyyksien lukumääriä

<p>Vahvuudet</p> <p>3 x Erialaisten menetelmien hyödyntäminen ja innostus luoda uusia käytäntöjä, monipuolisuus.</p> <p>2 x Laaja-alainen osaaminen ja tietopohja käytössä, paljon ideoita.</p> <p>2 x Opiskelijahuolto tutuksi opiskelijoille, kynnys lähestyä OHR:n toimijoita matalampi.</p> <p>2 x Kaikesta huolimatta positiivinen palaute.</p> <p>2 x Hyvä ryhmäytymisen kannalta.</p> <p>2 x Hyödylliset ja tärkeät aiheet.</p>	<p>Heikkoudet</p> <p>2 x Sisällön irrallisuus ammattiopinnoista, ei vastaa siihen mitä opiskelijat ovat tulleet opiskelemaan, voisiko kurssin sisältöä muokata opintoihin yhtenäisemmäksi?</p> <p>2 x Vetäjien oman ajan/aikataulun löytäminen kurssin suunnittelulle ja toteuttamiselle. Yksilötyö kärsii, koska kurssi vie siltä aikaa.</p>
<p>Mahdollisuudet</p> <p>3 x Toimintamallin saaminen osaksi oppilaitoksen opetusta.</p> <p>2 x Oppilaitos saisi hyvää mainetta kurssin/toimintamallin myötä.</p> <p>2 x Motivoituneet ja taitavat opiskelijat saavat aikaan onnistuneen oppitunnin.</p> <p>2 x Hyvää ja tärkeää tietoa elämäntaidoista ja niiden nivoutuminen yhteen ammatillisen opetuksen kanssa.</p> <p>2 x Opettajien innostuminen ja menetelmien laajentaminen muille oppitunneille.</p>	<p>Uhat</p> <p>3 x Kurssin ajankohta huono.</p> <p>3 x Muut oppilaitoksen työntekijät eivät sitoudu kurssiin, eikä kurssia nähdä tärkeänä muun henkilökunnan/johdon piirissä.</p> <p>2 x Opiskelijoiden huono motivaatio ja heikko kiinnostus kurssia kohtaan.</p>